

บทที่ 6

วรรณกรรมมุขปาฐะ ตอนที่ 2

ข้อมูลคติชนที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะนั้นมีจำนวนมากมายมหาศาล ในช่วงแรก ๆ ที่มีการศึกษาคติชนในฐานะที่เป็นศาสตร์นั้น นักวิชาการจะรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ ซึ่งข้อมูลที่นิยมรวบรวมกันคว่ำกันมากที่สุดก็คือเรื่องเล่าพื้นบ้าน เราสามารถกล่าวได้ว่า การรวบรวมนิทานของพี่น้องกริมม์เป็นแบบอย่างให้นักวิชาการของประเทศอื่น ๆ ทำตาม และสามารถเก็บข้อมูลได้เป็นจำนวนมาก คลังเรื่องเล่า หรือคลังนิทานของหลายคนและหลายประเทศกลายเป็นฉบับพิมพ์ที่เป็นมาตรฐาน และมีการจัดตั้งหอเก็บเอกสารขึ้นมาหลายแห่งเพื่อเก็บรักษาข้อมูลเหล่านี้ไว้

นอกจากเรื่องเล่าแล้ว ก็ยังมีข้อมูลมุขปาฐะอีกหลายประเภทที่มีจำนวนไม่น้อย และมีความน่าสนใจไม่น้อยไปกว่ากัน คือเพลงพื้นบ้าน สุภาษิต ปริศนา และภาษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เพลงพื้นบ้าน

ความหมายของเพลงพื้นบ้านในแง่คติชนวิทยา ตามที่ เอ. เอช. แกรปป์ (A. H. Krappe) อธิบายไว้ในหนังสือ The Science of Folklore มีดังนี้

เพลงพื้นบ้านคือเพลงชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นความคิดและความรู้สึกของผู้คนที่แสดงออกมาเป็นบทประพันธ์ที่มีดนตรีประกอบ เกิดขึ้นจากผู้แต่งนิรนาม และเกิดขึ้นท่ามกลางกลุ่มคนพื้นบ้านที่ด้อยการศึกษา ตั้งแต่อดีต และหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน โดยทั่วไปจะใช้เวลานานเป็นหลาย ๆ ศตวรรษ¹

ส่วนหนังสือ A Basic Guide to Fieldwork for Beginning Folklore Students อธิบายว่า “เพลงพื้นบ้านคือเพลงอะไรก็ได้ ที่มีกำเนิดจากทั้งแบบมุขปาฐะและลายลักษณ์ และถ่ายทอดในลักษณะมุขปาฐะในกลุ่มเล็ก ๆ ตามแบบประเพณีปรัมปรา”² และชาร์ลอตต์ โซเฟีย เบิร์นเสนอความเห็นว่า “เพลง เป็นรูปแบบของการแสดงออกของมนุษย์อย่างหนึ่งที่มีหลายด้าน และทุกด้านแพร่หลายออกไปจนกระทั่งยากที่จะกำหนดได้ว่าควรจะศึกษาค้นคว้าจากแง่มุมใดจึงจะดีที่สุด”³

เพลงพื้นบ้านคือการแสดงออกของมนุษย์ตามธรรมชาติ และเน้นในมนุษย์กลุ่มที่เป็นผู้ด้อย การศึกษาหรือเป็นคนธรรมดาสามัญ ปัญหาประการหนึ่งของการศึกษาเพลงพื้นบ้านก็คือ การค้นหา กำเนิด หรือการเริ่มต้นของเพลงว่าเกิดขึ้นจากอะไร หรือเกิดขึ้นได้อย่างไร เบิร์นสันนิษฐานว่า กำเนิดของเพลงพื้นบ้านอาจจะมาจากการที่มนุษย์ชาติได้รับรู้ว่าเสียงของพวกเขาคนมีพลังอำนาจเหนือ สัตว์ และความเชื่อนี้ก็ขยายตัวไปเป็นว่าพลังอำนาจของมนุษย์มีเหนือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ หรือปรากฏการณ์ อื่น ๆ ด้วย ⁴

เพลงพื้นบ้านจะประกอบด้วยบทประพันธ์และดนตรี หรือคำประพันธ์กับทำนอง ซึ่งเชื่อกันว่าในวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่ด้อยการศึกษานั้น คำร้องกับทำนองเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก กลุ่มพื้นบ้านนี้เองที่จะอนุรักษ์เพลงเหล่านี้ด้วยการจดจำ และถ่ายทอดตามประเพณีมุขปาฐะ ไม่ใช่การเขียนเพื่อบันทึกหรือการตีพิมพ์ เพราะคนเหล่านี้มักจะอยู่ในชนบทมากกว่าในเมือง จึงเป็นที่เข้าใจกันว่าสามารถอนุรักษ์วัฒนธรรมเก่าแก่ของชาติได้ดีกว่าคนในเมือง ซึ่งมักจะได้รับอิทธิพลทางด้าน วัฒนธรรมของชาติอื่น ๆ ได้ง่ายกว่า และเปลี่ยนแปลงความนิยมของตนได้ง่ายกว่าด้วย เพลงพื้นบ้าน จึงจัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นบ้าน และเป็นวัฒนธรรมเฉพาะด้านของชาติ

เพลงพื้นบ้านแยกตัวออกจากเพลงประเภทอื่น ๆ ที่ไม่ใช่พื้นบ้านด้วยลักษณะของมันคือ การมีรูปแบบและเนื้อหาที่ไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลา ลักษณะเช่นนี้แตกต่างจาก เพลงที่เป็นที่นิยมกันอยู่ในสังคมทั่วไป ที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะในการแต่ง ซึ่งจะมีการกำหนด จำนวนคำ สัมผัส ทำนอง และแต่งโดยนักแต่งเพลงมืออาชีพ ดังที่แจน แฮโรลด์ บรุนแวนด์ กล่าวไว้ว่า “เพลงพื้นบ้านมีรูปแบบและเนื้อหาสาระที่ไม่จำกัด เริ่มตั้งแต่เนื้อหาที่เป็นธรรมดาสามัญ มาก ๆ ไปจนถึงค่อนข้างจะซับซ้อน แต่ลักษณะที่เด่นแตกต่างไปจากเพลงประเภทอื่น ๆ ก็คือวิธีการที่เพลงเผยแพร่ไปและผลกระทบต่อรูปแบบของเพลง เพลงพื้นบ้านไม่เหมือนกับเพลงประเภท อื่น ๆ ตรงที่ว่า การถ่ายทอดส่วนใหญ่เป็นแบบประเพณีปรัมปรามุขปาฐะ และด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดเพลงสำนวนต่าง ๆ ขึ้นมา” ⁵

การศึกษาเพลงพื้นบ้านทำได้ด้วยการเก็บข้อมูล และศึกษาคำร้องกับทำนองไปด้วยกันได้ แต่ด้วยเหตุที่ลักษณะการแต่งเพลงไม่ต้องมีแบบแผนเคร่งครัด การถ่ายทอดเพลงก็ไม่มีแบบแผน เคร่งครัดเช่นเดียวกัน คือคนที่จะเรียนรู้ต้องอาศัยฟังจากพ่อเพลงแม่เพลง และใช้วิธีเลียนแบบ ทำให้ข้อมูลของเพลงพื้นบ้านมีจำนวนมาก และแตกต่างกันหลากหลายมาก เนื่องจากแต่ละสังคม แต่ละกลุ่มชนก็จะมีวิธีการร้องรำทำเพลงของตนไม่เหมือนกัน และเมื่อวิวัฒนาการเจริญก้าวหน้าขึ้น เพลงพื้นบ้านก็ไม่ได้จำกัดอยู่กับการแสดงแบบมุขปาฐะเท่านั้น แต่อาจจะมีการเขียน การตีพิมพ์ การ

บันทึกเสียง และการเผยแพร่ด้วยสื่อคือวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งเป็นผลให้เพลงพื้นบ้านแพร่กระจาย หมุนเวียนอยู่ในท่ามกลางนักร้องที่สืบทอดการขับเพลงพื้นบ้านมาตามประเพณี

ในเมื่อเรื่องของเพลงพื้นบ้านเป็นเรื่องที่กว้างขวางมาก จนเมื่อนักคติชนวิทยาที่ศึกษาด้านนี้ ก็ยอมรับว่า ยังมีปัญหาอยู่ว่าจะสามารถสรุปเค้าโครงที่สมบูรณ์ของเพลงพื้นบ้าน ซึ่งมีความหลากหลายมากเหลือเกินได้หรือไม่ ส่วนเรื่องของความสอดคล้องกันนั้นคงจะไม่มีอย่างแน่นอน ดังนั้นวิธีการที่ดีที่สุดก็คือ การจำแนกประเภทของเพลง บรูเนเวนค์ได้จำแนกเพลงพื้นบ้านโดยยึดรูปแบบเป็นหลัก และจัดจำแนกจากเรื่องที่ย้ายไปหาเรื่องที่ยากดังนี้⁶

1. เพลงบรรเลง (Wordless Folksong) บรูเนเวนค์ให้เหตุผลว่า เนื่องจากเพลงพื้นบ้านประกอบด้วยคำและดนตรีที่เป็นประเพณีปรัมปราแบบมุขปาฐะ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะนึกถึงตัวอย่างเพลงที่มีส่วนประกอบอย่างหนึ่งเหนือกว่าส่วนประกอบอีกอย่างหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ส่วนประกอบนี้คงอยู่ได้เดี่ยว ๆ โดยไม่ต้องมีสิ่งอื่นมาช่วย ซึ่งเพลงพื้นบ้านในสมัยแรกเริ่ม หรือ proto-folksong ที่ปรากฏอยู่ในประเพณีปรัมปราจะมีลักษณะเป็นอย่างนี้ คือมีเสียงดนตรีโดยไม่มีคำร้อง

2. คำนำ (Near – Song) เพลงประเภทนี้ให้ความสำคัญกับถ้อยคำมากกว่าทำนอง บรูเนเวนค์อธิบายว่า เมื่อถ้อยคำมีอิทธิพลอยู่เหนือทำนอง ก็ถือว่าเป็นเพลงแบบคำนำ คือตัวบทจะแต่งเป็นคำประพันธ์ แต่นำมาขับเป็นทำนองใดก็ได้ไม่ตายตัว

บรูเนเวนค์ยกตัวอย่างของเพลงประเภทนี้ว่า cante fable หรือเรื่องที่เล่าโดยมีเพลง หรือจังหวะประกอบ น่าจะเป็น near – song ได้ แต่ cante fable เป็นเพลงที่ถ้อยคำกับทำนองมีความสำคัญเท่า ๆ กัน นอกจากนี้ก็มีการร้องขายสินค้า ซึ่งบางครั้งก็เป็นเพียงบทกลอนที่มีสัมผัสกันเท่านั้น แต่บางครั้งก็อาจจะร้องเป็นเพลงได้ สำหรับกรณีนี้ บรูเนเวนค์กล่าววาทกลอนที่เด็กใช้ร้องเล่น ก็อาจจะมีปัญหาเช่นกันว่าควรจัดเข้าไว้ในกลุ่มนี้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม เขายึดถือเอาลักษณะทั่วไปของเพลงประเภทนี้ว่า ตัวบท หรือคำร้องจะเป็นแบบประเพณีปรัมปรา และมีแบบแผนตามที่กำหนดเต็มที่ แต่ทำนองเพลงจะเป็นอิสระและสร้างสรรค์ขึ้นมาโดยไม่มี การแต่งไว้ก่อน และเพลงเหล่านี้ ก็อบจะเป็นเพลง แต่ไม่ใช่เพลงอย่างเต็มรูปแบบ

สำหรับเพลงแบบคำนำในประเทศไทยนั้น น่าจะเทียบได้กับการขับเสภา ในสมัยก่อนคนไทยเรามีการเล่านิทานเป็นแบบร้อยแก้ว เมื่อเล่านาน ๆ ไปก็เกิดความจืดชืด ประกอบกับคนไทยมีนิสัยรักบทกลอน จึงมีการแต่งบทกลอนขึ้นมาว่าสลับกับการเล่าเรื่อง แต่งเฉพาะตอนที่สำคัญ ๆ เช่น ตอนสังวาส ตอนชมโฉม ตอนชมดง เป็นต้น และคงจะมีการใส่ทำนองเข้าไป ครั้นเป็นที่พอใจของผู้ฟังนิทาน ก็มีการแต่งเป็นกลอนเพื่อขับเป็นทำนองทั้งเรื่อง แล้วกลายมาเป็นการขับเสภา

3. เพลงที่ใช้ปฏิบัติ (Functional Song) สำหรับเพลงประเภทนี้บรรณเวณค์จัดให้เป็นเพลงพื้นบ้านแท้ (true song) ซึ่งหมายถึงเพลงที่มีถ้อยคำแบบประเพณีปรัมปราที่สำคัญเท่า ๆ กับดนตรี เพลงแบบนี้เทียบได้กับบทกลอนที่ใช้ในกิจกรรมพิเศษบางอย่าง และด้วยเหตุนี้เองจึงได้ชื่อว่า functional song แยกเป็นประเภทย่อย ๆ ได้ดังนี้

3.1 เพลงกล่อมเด็ก (Lullaby) คือเพลงที่ใช้ร้องให้เด็กทารกและเด็กเล็กฟังเพื่อกล่อมให้เด็กหลับ มักจะเป็นเพลงที่ร้องซ้ำ ๆ มีจังหวะนุ่มนวล อ่อนโยน และร้องซ้ำ ๆ กัน หรือเป็นบทกลอนที่สม่ำเสมอ ถ้อยคำที่ใช้ในเพลงกล่อมเด็กจะเกี่ยวข้องกับตัวเด็ก และการนอนหลับเป็นส่วนมาก

เพลงกล่อมเด็กของไทยมีเป็นจำนวนมาก เนื้อหาของแต่ละเพลงจะบรรยายถึงความน่ารักน่าเอ็นดูของเด็ก ความรักความห่วงใยของพ่อแม่ การปลอบเด็กให้นอนหลับและขู่เด็กที่ไม่นอนหลับให้กลัวโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมมาเป็นเครื่องช่วย เช่น ใช้สัตว์บางชนิดมาขู่ แต่จุดประสงค์ของเพลงก็คือกล่อมให้เด็กนอนหลับนั่นเอง

3.2 เพลงทำงาน (Work Song) คือเพลงที่ร้องกันในกลุ่มคนที่ทำงานร่วมกันเป็นหมู่ เช่นการตัดไม้ หรือคนที่พายเรือเป็นจังหวะพร้อมเพรียงกัน เดินไปพร้อม ๆ กัน จุดประสงค์ของเพลงประเภทนี้ก็คือ ให้คนที่ทำงานอย่างเดียวกันนั้นทำได้อย่างพร้อมเพรียง

เพลงทำงานของไทยเราที่มีลักษณะตรงกับเพลงประเภทนี้มากที่สุดก็คือ เพลงที่ใช้ในการเห่เรือ ส่วนเพลงบางเพลงเช่น เพลงเกี่ยวข้าว น่าจะเป็นเพลงที่มีจุดประสงค์ในด้านบันเทิงมากกว่าที่จะเป็นเพลงที่ให้จังหวะพร้อมเพรียงกัน

3.3 เพลงร้องในกลุ่ม (Play – party Song) คือเพลงที่ร้องเล่นกันในกลุ่มเด็กโตหรือวัยรุ่น เวลาที่มีงานเดินรำในสังคมชนบท ถือว่าอยู่ในกลุ่มเพลงที่ใช้ปฏิบัติเพราะจะต้องเกี่ยวข้องกับงานเดินรำเสมอ

3.4 เพลงประกอบการเล่น (Game Song) คือเพลงที่ใช้ร้องประกอบการเล่นของเด็ก เนื้อร้องเกี่ยวข้องกับการเล่น หรือบรรยายลักษณะการเล่นอย่างชัดเจน ตัวอย่างเพลงแบบนี้ของไทยมีมาก เช่น ริริข้าวสาร แม่งู มอญช้อนผ้า จำจิมะเขือเปราะ เป็นต้น

3.5 เพลงช่วยความจำ (Mnemonic Song) คือเพลงที่ใช้ร้องเพื่อระลึกถึงบุคคล เมืองหลวง สถานที่ทางภูมิศาสตร์ที่เห็นได้ชัด บรรณเวณค์กล่าวว่าเพลงประเภทนี้มีน้อย เพราะมักรำลึกถึงเฉพาะบุคคลสำคัญจริง ๆ เช่นประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น สำหรับเพลงของ

ไทยเราก็คงจะมีเพลงพื้นบ้านที่ขับเพื่อยกย่องบุคคลสำคัญ แต่เป็นการขับผสมไปกับเพลงพื้นบ้านประเภทนั้น ๆ ไปเลย

4. เพลงพื้นบ้านที่เป็นบทร้อยกรองรำพันความในใจ (Lyrical Folksong) เพลงประเภทนี้มีลักษณะเป็นเพลงพื้นบ้าน เช่นเดียวกับเพลงสามประเภทที่กล่าวมาแล้ว แต่มีลักษณะซับซ้อนกว่าอย่างไรก็ตาม บรูเนเวนด์ก็ออกตัวว่าเพลงสามประเภทแรกคือ เพลงบรรเลง ลำนำ และเพลงที่ใช้ปฏิบัตินั้น เป็นการแบ่งกลุ่มที่มองเห็นความแตกต่างชัด และเนื้อหาของเพลงเหล่านี้ก็ฟังง่ายและจดจำได้ง่าย และประเภทย่อยที่เขากล่าวถึงก็ยังเป็นส่วนน้อยชนิดของเนื้อหาทั้งหมดของแต่ละกลุ่ม เพราะเพลงพื้นบ้านนั้นเป็นสาขาที่กว้าง มีเนื้อหาสาระมากมาย และเพลงประเภทที่ 4 กับประเภทที่ 5 นี้ นอกจากจะมีลักษณะซับซ้อนแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับเนื้อหาหรือต้นฉบับเป็นจำนวนมากด้วย

เพลงที่รำพันความในใจ แบ่งออกได้เป็นประเภทย่อยดังนี้

4.1 เพลงรำพันความในใจแบบพื้นบ้าน (Folk Lyric) คือเพลงเก่าแก่ที่ใช้แสดงอารมณ์หรือความรู้สึก โดยไม่มีการเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง บางครั้งเป็นเพลงที่รำพันถึงความผิดหวังในความรัก บางเพลงก็จะมีเนื้อหาที่เป็นนัยถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น หรือเนื้อหานั้นเป็นการเตือนถึงพิษภัยของเพศตรงข้าม ความเศร้าโศกเสียใจ และบางเพลงก็อ้างถึงความตาย

4.2 เพลงที่ใช้ในพิธีการ เกี่ยวกับพระเจ้าหรือศาสนา (Spiritual and Other Traditional Religious Songs) คือเพลงที่ใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนา บางครั้งจะอ้างถึงเรื่องราวในพระคัมภีร์ หรือตำนานเกี่ยวกับศาสนา หรือเป็นการสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่เนื้อหาในการสอนนั้นจะไม่มีผลสำคัญเท่ากับการแสดงออกของอารมณ์ความรู้สึกที่รุนแรง เพลงบางเพลงเป็น “บัลลาดเกี่ยวกับศาสนา” และมีอยู่เป็นจำนวนมาก

4.3 เพลงธรรมเทศนา (Homiletic Song) คือเพลงที่มีลักษณะคล้ายกับเพลงศาสนา แต่ไม่จำเป็นต้องมีคำแนะนำสั่งสอนก็ได้

4.4 เพลงเฉพาะกลุ่ม กลุ่มนักเสี่ยงโชค นักดื่ม นักท่องเที่ยว และนักโทษ (Songs of Gamblers, Drinkers, Ramblers, and Prisoners) คือเพลงที่กล่าวถึงชีวิตที่ค่อนข้างเสเพล ถึงแม้ว่าจะไม่ได้แนะนำให้คนที่ได้ฟังทำตาม แต่นักร้องเพลงเหล่านี้ก็ประสบความสำเร็จพอสมควร เพลงบางเพลงจะกล่าวถึงนักดื่มที่เวลาตาย ขอให้มีคนถือชายผ้าคลุม โลงศพหกคนยืนอยู่ข้างหลุมฝังศพของเขา และดื่มไว้อาลัยให้เขาเป็นครั้งสุดท้าย บางเพลงกล่าวถึงโจรขโมยเพชร เงิน และทอง บางเพลงกล่าวถึงนักเล่นไพ่ นักพนัน และบางเพลงก็เล่าถึงกระบวนการการดื่มสุรา ฯลฯ

4.5 เพลงเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราตี การเลือกคู่ การแต่งงาน (Folksongs of Courtship and Marriage) คือเพลงที่พรรณนาถึงการเกี่ยวพาราตีกัน บางครั้งก็เป็นบทที่สนทนาโต้ตอบกัน บางเพลงก็แสดงความรักปรารถนาที่จะแต่งงานออกมา แต่ก็ยังมีจำนวนไม่น้อยที่แสดงความรักนิยมนิยมชอบในชีวิตโสด

เพลงพื้นบ้านไทยหลายประเภทที่สามารถจัดเข้าในกลุ่มนี้ได้ โดยเฉพาะเพลงปฏิพากย์ ซึ่งเป็นเพลงที่ชายหญิงร้องโต้ตอบกัน เนื้อหาจะเป็นไปทางเกี่ยวพาราตีกันเสียเป็นส่วนใหญ่

4.6 เพลงเด็ก (Nursery and Children's Songs) บรูแนเวนค์อธิบายว่าเพลงประเภทนี้คือ เพลงที่ตามเพลงในข้อ 4.5 มา คือ เมื่อมีการเลือกคู่ การแต่งงานแล้ว ก็ต้องมีทายาทตามมา เป็นธรรมดา แต่บรูแนเวนค์แยกเพลงประเภทนี้ออกมาจากเพลงกล่อมเด็ก เนื่องจากเพลงกล่อมเด็ก นั้นใช้กล่อมทารกที่ยังแบเบาะอยู่ เพลงเด็กนี้หมายถึงเพลงที่เด็กร้องเล่น ซึ่งมีแบบแผนง่าย ๆ ใช้คำซ้ำ ๆ กันเพื่อให้จดจำได้ง่าย

เพลงเด็กของไทยที่เด็กใช้ร้องเล่นกัน เป็นเพลงสั้น ๆ มีสัมผัสคล้องจองกัน ใช้ร้องล้อเลียนกันก็มี เช่น ล้อผมเปีย ผมแกละ ผมจุก ฯลฯ นอกจากนี้ก็มีเพลงที่ผู้ใหญ่ร้องให้เด็กฟัง เช่น เพลงจันทร์เจ้า เพลงจิงโจ้โล้สำเภา เป็นต้น

4.7 เพลงไม่รู้จบ (Cumulative Song) คือเพลงที่ร้องซ้ำ ๆ กันได้หลายเที่ยว มีลักษณะคล้ายกับนิทานไม่รู้จบ เป็นเพลงที่ใช้ร้องสำหรับเด็กเช่นเดียวกับเพลงเด็ก แต่อาจมีการแสดงท่าทางประกอบ มีการเลียนเสียงสัตว์ประกอบด้วยก็ได้

4.8 เพลงในค่าย ในโรงเรียน และในวิทยาลัย (Summer Camp Song, High School Song, and College Song) คือเพลงที่ใช้ร้องเวลาที่ออกค่ายพักแรม และสถานที่ที่จำกัดคือในสถานศึกษา เป็นเพลงที่ไม่แพร่หลายไปในกลุ่มชน

4.9 เพลงภาษาถิ่น (Dialect Song) คือเพลงที่ร้องด้วยภาษาถิ่น แต่ในสังคมอเมริกัน มักเน้นที่อารมณ์ขันของเพลง ด้วยการหยิบยกเอาลักษณะพิเศษของเชื้อชาติ หรือคำพูดขึ้นมากล่าว สำหรับเพลงภาษาถิ่นของไทยเราก็มีที่พอจะจัดเข้ากลุ่มนี้ได้ คือ ซอและจ้อยของภาคเหนือ และผญาของภาคอีสาน

4.10 เพลงไม่มีสาระ (Nonsense Song) คือเพลงที่มุ่งให้ความตลกขบขัน โดยการร้องคำร้องที่เินเยื่อและไม่มีสาระ ไม่มี ความหมาย

4.11 เพลงล้อเลียน (Parody Song) คือเพลงที่ใช้ร้องล้อเลียนหรือเสียดสี โดยมุ่งความตลกขบขันเช่นเดียวกัน

4.12 เพลงเฉพาะแคว้นและอาชีพ (Regional and Occupational Folksongs) คือ เพลงที่ระบุถึงประวัติศาสตร์ของผู้ใช้แรงงาน และการตั้งถิ่นฐาน เช่นเพลงของพวกโคบาล พวกตัดไม้ พวกสร้างทางรถไฟ กะลาสี คนงานเหมืองถ่านหิน ทหาร และกลุ่มคนทำงานอื่น ๆ

5. เพลงพื้นบ้านสำหรับเล่าเรื่อง (Narrative Folksong) คือเพลงที่ตัวเนื้อหาหรือต้นฉบับเป็นสิ่งสำคัญมาก และเป็นเพลงที่มีลักษณะซับซ้อนกว่าเพลงประเภทที่ 1 ที่ 2 และที่ 3 ที่กล่าวมาแล้วมาก เพลงเล่าเรื่องนี่จะเป็นเพลงที่เล่าถึงเรื่องราว ซึ่งในสังคมตะวันตกเรียกว่าบัลลาด และมีการศึกษากันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากข้อมูลของบัลลาดมีอยู่เป็นจำนวนมาก ดังที่บรุนแวนด์ได้กล่าวถึงบัลลาดเก่าแก่ของอังกฤษที่เรียกกันว่า British Traditional Ballads หรือ Child ballads เนื่องจากผู้ที่รวบรวมบัลลาดเหล่านี้คือ ฟรานซิส เจมส์ ไชลด์ นอกจากนี้ก็ยังมีบัลลาดที่ตีพิมพ์บนกระดาษหน้าเดียวของอังกฤษ หรือ British broadside ballads และบัลลาดของอเมริกันอีกด้วย

สรุปเรื่องราวของเพลงพื้นบ้านก็คือ เพลงพื้นบ้านคือการแสดงออกของความคิดและความรู้สึกของผู้คนออกมาเป็นบทประพันธ์และดนตรี ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของผู้คนทุกชาติทุกภาษา เพลงพื้นบ้านนี้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นบ้าน และจะแสดงให้เห็นวัฒนธรรมในหลายแง่มุมด้วย เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อยู่หลายขั้นตอน เช่น ในช่วงชีวิตขั้นต้น ก็จะได้ยินได้ฟังเพลงกล่อมเด็ก พอเติบโตขึ้นมา ก็มีเพลงร้องเล่นของเด็ก ๆ และเมื่อถึงวัยผู้ใหญ่ ก็จะได้ยินได้ฟังเพลงที่เกี่ยวกับความรัก การแต่งงาน และเพลงที่ใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การงานอาชีพบางอย่าง เกษตรกรรม เป็นต้น นอกจากนี้เพลงยังเกี่ยวข้องกับเครื่องดนตรี ซึ่งเครื่องดนตรีพื้นบ้านก็จัดว่าเป็นวัฒนธรรมวัตถุ เป็นข้อมูลประเภทหนึ่งของคติชนเช่นเดียวกัน

สุภาษิต

คำว่าสุภาษิตในที่นี้คือคำที่ใช้ในความหมายของ proverb นักคติชนวิทยาหลายคนให้ความหมายของ proverb ไว้ดังนี้

อาร์เซอร์ เทย์เลอร์ อธิบายว่า proverb คือ ถ้อยคำที่กล่าวสั้น ๆ แต่กระทัดรัด ได้ใจความ และมีลักษณะเป็นเชิงสั่งสอน แพร่หลายอยู่ในประเพณีปรัมปรา เหมือนกับที่มีคำกล่าวระบุว่า “ภูมิปัญญาของกลุ่มและเขาวนปัญญาของหนึ่งเดียว” มักจะเป็นสิ่งที่เนะถึงวิถีทางของการปฏิบัติ หรือตัดสินสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสถานการณ์อย่างหนึ่ง และบางครั้งก็อาจจะเป็นเพียงคำพูดที่เป็นข้อเท็จจริงเท่านั้น ⁷

ส่วนเจน แฮโรลด์ บรุนแวนด์ กล่าวว่า proverb คือคติชนที่ใช้ถ้อยคำชนิดหนึ่ง ซึ่งมีความซับซ้อนกว่าคำพูดแบบพื้นบ้านทั่ว ๆ ไป เป็นคำกล่าว (saying) ที่แพร่หลาย มีรูปแบบที่แน่นอน (fixed form) ซึ่งมีการแพร่กระจายหรือเคยถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ (oral circulation)⁸ แต่บรุนแวนด์ก็ออกตัวว่ามีนักวิชาการจำนวนมากที่พยายามจะอธิบายคำว่า proverb ให้กระจ่างชัดเจนกว่านี้ แต่คำอธิบายของเขานั้นถือว่าการอธิบายขั้นพื้นฐาน ด้วยเหตุผลที่ว่า ประการแรก proverb จะต้องเป็นคำกล่าว ไม่ใช่เป็นคำเก่าแก่ที่พูดหรืออุทานขึ้นมาอย่างเหลวไหลไร้สาระ ประการที่สองคือรูปแบบของ proverb ก่อนข้างจะเป็นมาตรฐาน เช่นเรามีการพูดว่า “อุงุ่นเปรี้ยว” ในลักษณะที่เป็น proverb แต่เราจะไม่พูดว่า “อุงุ่นหวาน” หรือ “อุงุ่นขม” ในลักษณะเดียวกัน ประการสุดท้ายก็คือ proverb จะต้องมีพลังทางด้านมุขปาฐะ ที่แยกตัวออกมาจากคำพูดที่ใช้ในการเขียน

นักวิชาการอีกคนหนึ่งคือ พอล โรเซนชวิก (Paul Rosenzweig) กล่าวถึง proverb ว่าเป็นการแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาของคนโบราณ เป็นรูปแบบย่อยรูปแบบหนึ่งของคติชนที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่กระนั้นก็ยังเป็นรูปแบบที่ใช้กันบ่อยมากในชีวิตประจำวันปัจจุบัน แต่เดิมมีลักษณะเป็นการเก็บรักษาประสบการณ์ของมนุษยชาติไว้ให้คงทนถาวร เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้รับทราบต่อไปในตอนแรก ๆ proverb จะประกอบด้วยลักษณะที่เป็นกลุ่มความคิดหรือข้อเท็จจริงของชีวิต ต่อมาก็คงอยู่ในลักษณะที่แคบลงกว่าเดิม คือครอบคลุมเฉพาะปัญหาบางอย่าง เช่น คนเราควรมีชีวิตอยู่ได้อย่างไรหรือควรประพฤติเช่นไร ดังนั้น กลุ่มความคิดหรือข้อเท็จจริงนี้จะเปลี่ยนแปลงไปเป็นลักษณะที่เป็นปรัชญา คือเป็นการเปลี่ยนแปลงจากคำอธิบายข้อเท็จจริงไปเป็นการให้ความกระจ่างแจ้งในสิ่งที่เราไม่รู้ ไม่รู้จัก ทำให้งงงงับสน และบ่อยครั้งที่ทำให้หวาดกลัว และ proverb นี้เองที่ทำให้เรามองเห็นภาพของวิวัฒนาการ และความก้าวหน้าของชีวิตมนุษย์ และความคิดของมนุษย์ได้อย่างชัดเจน⁹

สรุปความหมายของ proverb หรือสุภาษิตในเชิงคติชนวิทยา ก็คือคำกล่าวหรือคำพูดที่แพร่หลายในลักษณะของวรรณกรรมที่เป็นภูมิปัญญาของคนพื้นบ้าน มีการแสดงออกในรูปแบบที่สั้นแต่กินความมาก การพูดแบบใช้สุภาษิตจะทำให้มองเห็นโลกทัศน์ของผู้พูด ปรัชญาของชีวิต และหลักการในการดำรงชีวิต ลักษณะการของชนชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและความเข้าใจในชีวิตและธรรมชาติของมนุษย์

การพูดโดยมีสุภาษิตเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นการใช้คำคม ฉลาด หลักแหลม และแสดงให้เห็นประสบการณ์ของมนุษย์ต่อคนรุ่นหลัง เพราะในสมัยแรก ๆ สุภาษิตจะเป็นที่รวมของแง่คิดต่าง ๆ

ของชีวิตมนุษย์ ต่อมาก็ครอบคลุมไปถึงปัญหาต่าง ๆ ด้วย เช่น ปัญหาในการดำรงชีวิตอยู่ของ
คนเรา ปัญหาเรื่องการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นวิวัฒนาการของเนื้อหาสุภาษิต โดยแต่
เดิมจะเป็นเนื้อหาสาระแบบธรรมดา ต่อมาได้พัฒนาเป็นความคิดและเหตุผล ดังนั้น เราจะสรุป
ความหมายของสุภาษิตได้ว่า สุภาษิต หมายถึงความคิดที่แสดงออกมาเป็นถ้อยคำที่สั้น คมคาย เกิดขึ้น
ในการสนทนาประจำวันและถ่ายทอดกันมาในลักษณะของประเพณีปรัมปรา แต่สุภาษิตในความหมาย
ของไทย อาจจะรวมไปถึง สำนวน และคำพังเพยด้วย ทำให้เกิดความสับสนว่า สิ่งใดเป็นภาษิต
หรือสุภาษิต หรือสำนวน หรือคำพังเพย มีทั้งคำสอนหรือบางครั้งก็ไม่สอนแต่แฝงปรัชญา
ความคิดบางอย่างไว้ ซึ่งเราจะพูดกันในชีวิตประจำวันแต่เราไม่รู้ตัว หรือเราตั้งใจพูดในลักษณะ
คำคม เช่น พูดว่า น้ำขึ้นให้รีบตัก เป็นต้น เราจะเห็นว่า สำนวน คำพังเพย ภาษิต และสุภาษิต จะ
มีลักษณะคล้ายกัน แต่สรุปแล้วก็คือ สุภาษิตจะเป็นคำกล่าวที่ดั่งาม สอนคนให้ประพฤติปฏิบัติใน
สิ่งที่ดั่งาม ส่วนคำพังเพย คือ ถ้อยคำที่เป็นคำคมหรือเป็นสำนวน แต่อาจจะแฝงลักษณะที่สั่งสอน
หรือไม่สั่งสอนก็ได้

กำเนิดของสุภาษิต

สุภาษิตมีกำเนิดขึ้นมาได้อย่างไรนั้น ยังเป็นปัญหาที่ไม่อาจค้นคว้าและหาข้อสรุปได้แน่นอน
นักวิชาการบางคนก็อาศัยการสันนิษฐานว่า คนบางคนได้กำหนดรูปแบบของความคิดของเขาออก
มาเป็นถ้อยคำ หรือสร้างเป็นบทเรียนขึ้นมาสำหรับสั่งสอน ผลลัพธ์ที่ได้นี้น่าจะเป็นข้อสังเกตที่
เป็นคำสั่งสอน หรือคำพูดที่เป็นคำคม เขียนแหลม จนในที่สุดเป็นที่ยอมรับไว้ในประเพณี
ปรัมปรา และขณะที่มีการยอมรับนั้นก็อาจจะมีการปรับเปลี่ยนให้คำพูดนั้น ๆ กลายเป็นแบบอย่าง
ที่นิยมกันจนไม่มีใครสามารถเลียนแบบได้

การใช้สุภาษิตในลักษณะที่กล่าวมาแล้วนั้นย่อมเป็นการจดจำคำพูดที่ซ้ำซากจากคนในสมัย
โบราณ ซึ่งจะอาศัยสิ่งที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน หรือธรรมชาติที่แวดล้อมมาใช้เปรียบเทียบเป็น
คำพูดที่ฉลาดหลักแหลม กินความมาก ส่วนมากจะเป็นสิ่งของต่าง ๆ รอบตัวที่เป็นของธรรมดาสามัญ
พบเห็นได้ง่าย หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นบ่อย และคนทั่วไปรู้จักกันดี เช่น เรื่องของดิน
น้ำ ลม ไฟ เป็นต้น

ตัวอย่างคำพูดเหล่านี้มีมากมาย เช่น / น้ำขึ้นให้รีบตัก / / น้ำมาปลาकिनมด / / น้ำลดตอผุด /
/ ตัดไฟแต่ต้นลม / เป็นต้น แต่เราก็จะเห็นว่า สุภาษิตบางบทก็มีความหมายขัดแย้งกันเอง เช่น
/ น้ำขึ้นให้รีบตัก / ขัดกับ / ซ้ำซ้ำได้พร้าวสองเล่มงาม / ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้เราก็ต้องดูสถานการณ์ในการ

ใช้สุภาษิตนั้นด้วย / น้ำขึ้นให้รีบตัก / จะใช้ในสถานการณ์ที่จำเป็นต้องเร่งรีบจึงจะได้ประโยชน์ ถ้าเข้าไปก็จะเสียโอกาสไป แต่บางสถานการณ์ไม่ใช่เช่นนั้น คือ ถ้าเร่งรีบทำไป อาจจะก่อให้เกิดความผิดพลาด เกิดผลเสียได้ จึงต้องมีสุภาษิตที่มีความหมายขัดแย้ง เพื่อเตือนให้ทำอะไรอย่างระมัดระวัง จะได้ผลตอบแทนที่ดีและคุ้มค่า ดังนี้ เป็นต้น

บางครั้งสุภาษิตจะเกิดขึ้นจากการพูดถึงเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งในแง่ที่มีความหมายโดยนัย หรือเป็นการอุปมาเปรียบเทียบ เช่น / น้ําควายอย่าเสียดายเกลือ / ซึ่งหมายถึง ถ้าคิดจะทำอะไรก็ให้ทำเต็มที่ หรือถ้าคิดการใหญ่ก็อย่าคิดพะวงกับเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นต้น สุภาษิตบางบทก็เกิดจากการย่อหรือตัดตอนเรื่องราวบางประเภท เช่น ตัดจากนิทานอุทาหรณ์ ตัวอย่างคือ กบเลือกนายหมาป่ากับลูกแกะ อุ่นเปรี้ยว ใก้ได้พลอย ฯลฯ

เทย์เลอร์มีความเห็นว่า การค้นหาคำเนิดของสุภาษิตเป็นเรื่องที่ซับซ้อน เพราะข้อเท็จจริงประการหนึ่งก็คือ แก่น หรือสารัตถะ (theme) ของสุภาษิตที่เหมือนกัน และการกำหนดรูปแบบ (formulation) ที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน ปรากฏอยู่ในหลายแห่ง หลายชุมชน หลายสังคม ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าพิศวง¹⁰ ส่วน โรเซนชวิก กล่าวว่าสุภาษิตโบราณนั้น เมื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกันแล้ว น่าจะมีกำเนิดขึ้นจากความนิยมของประชาชน แต่ด้วยเหตุที่เราไม่อาจสืบค้นหาผู้แต่งสุภาษิตที่แท้จริงได้ สุภาษิตส่วนใหญ่จึงน่าจะเป็นคำพูดที่มุ่งอบรมศีลธรรมจรรยา เป็นกฎแห่งความประพฤติที่พึงปฏิบัติ หรือข้อสรุปที่พึงปฏิบัติที่สมาชิกในสังคมหนึ่ง ๆ กำหนดขึ้นมา และด้วยเหตุที่สุภาษิตมีกำเนิดในประสบการณ์ และการสังเกตแบบเดียวกันของสมาชิกในสังคมต่าง ๆ และได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิต ดังนั้นถ้าหากสุภาษิตในสังคมหนึ่งแพร่กระจายไปยังสังคมอื่น ๆ ก็มักจะได้รับการยอมรับจากคนในสังคมนั้น ๆ ด้วย¹¹

สุภาษิตอาจจะเกิดขึ้นได้จากสาเหตุหลายประการ เช่น เกิดจากความเชื่อ จากคตินฟ้าอากาศ จากยารักษาโรค จากธุรกิจ จากกฎหมาย จากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ หรือคำขวัญ จากชีวิตประจำวัน จากงานในไร่นา เป็นต้น

การจำแนกประเภทของสุภาษิต

อาร์เซอร์ เทย์เลอร์ จำแนกประเภทของสุภาษิตไว้ดังนี้

1. สุภาษิตแท้ (True Proverb) จะเป็นสุภาษิตที่มีลักษณะเป็นประโยคที่สมบูรณ์เสมอ และไม่มีเปลี่ยนแปลงมากนัก จะมีแต่รูปแบบเท่านั้นที่เปลี่ยนไปบ้างเพียงเล็กน้อย และมักจะแสดงออกซึ่งความจริง หรือภูมิปัญญาทั่ว ๆ ไป สุภาษิตแท้บางบทจะเป็นการตั้งข้อสังเกต หรือ

ออกความเห็นแบบธรรมดาสามัญ เช่น / น้ำลดตอผุด / / โคนแก่นินหญ้าย่อน / / กิบบนเรือนขีรด
หลังคา / / ชิงกีร์ข่าก็แรง / ฯลฯ

สุภาษิตเหล่านี้ได้มาจากนิทานอีสป หรือนิทานอุทาหรณ์เก่าแก่ที่คล้าย ๆ กัน เช่น / อย่า
นับลูกไก่ก่อนที่จะฟักเป็นตัว / หรือ / Don't count your chickens before they hatch / และ / อย่าฆ่า
แม่ห่านที่ออกไข่เป็นทอง / หรือ / Don't kill the goose that lays the golden egg / แต่สุภาษิตแท้
ส่วนมากมักจะเป็นการพรรณนาเชิงเปรียบเทียบการกระทำสักอย่างหนึ่ง หรือเหตุการณ์สักอย่าง
หนึ่งที่นำมาใช้ในลักษณะของความจริงทั่ว ๆ ไป ตัวอย่างสุภาษิตที่เป็นภาษาอังกฤษก็คือ / A new
broom sweeps clean / / A rolling stone gathers no moss /

2. สุภาษิตวลี (Proverbial Phrase) คือสุภาษิตที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับสุภาษิตแท้ นั่นก็
คือ จะไม่เป็นประโยคที่สมบูรณ์เลย เวลาที่นำมาใช้มักจะมีรูปแบบต่างกันไป และไม่ย่อได้แสดง
ออกถึงภูมิปัญญาทั่ว ๆ ไป สุภาษิตแบบนี้ส่วนใหญ่จะเป็นถ้อยคำสั้น ๆ ที่ใช้ในรูปของวลี และมัก
เป็นการอุปมา เช่น / ช้างเท้าหน้า / / ช้างเท้าหลัง / / กระดุกอ่อน / / กระดุกขดมัน / / ไฟสุ่มขอน /
/ หอกข้างแคร่ / / ทาสในเรือนเบี้ย / / คางคกขึ้นวอ / / เฒ่าหัวงู / / แมวนอนหวด / ฯลฯ

3. สุภาษิตเปรียบเทียบ (Proverbial Comparison) คือสุภาษิตที่มีลักษณะเปรียบเทียบด้วย
การนำสิ่งของสองอย่างมาเปรียบเทียบกัน ซึ่งเป็นลักษณะของประเพณีเก่าแก่ดั้งเดิม มักจะใช้คำว่า
“เหมือน” “คล้าย” หรือคำที่มีความหมายในทำนองเดียวกัน เช่น “ราวกับ” “คู่” “ดั่ง”
“ประหนึ่ง” ฯลฯ และการเปรียบเทียบนี้จะเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา หรือมีเหตุผล เช่น / ใจดำ
เหมือนอิกา / / ขนเหมือนลิง / / ตะกละเหมือนหมู / / เต็มเป็นเกลือ / / ใจกว้างราวกับแม่น้ำ /
/ ขาวราวกับปุยฝ้าย /

สุภาษิตเปรียบเทียบบางครั้งจะใช้ในลักษณะล้อเลียน เสียดสี หรือนำคำที่มีลักษณะขัดกัน
มาเปรียบเทียบกัน เช่น / ขาวเหมือนสาลีเม็ดใน / / ไสเหมือนโคลน / / ชื่อราวกับแมวนอนหวด /
 เป็นต้น

4. สุภาษิตอ้างอิง (Wellerism หรือ Quotation Proverb) คือสุภาษิตที่เป็นคำกล่าวชนิด
หนึ่ง ใช้ในรูปแบบของการกล่าวอ้าง (quotation) ซึ่งมีวิธิตามมาเพื่อเป็นการให้เหตุผลต่อคนที่ได้
กระทำบางสิ่งบางอย่างที่น่าขันและเหมาะสม สุภาษิตแบบนี้ไม่มีใช้ในภาษาไทย เนื่องจากคนไทย
จะกล่าวถึงสุภาษิตตรง ๆ ไปเลย ตัวอย่างของสุภาษิตแบบนี้คือ

“I see, ” [การกล่าวอ้าง] said the blindman, [การให้เหตุผล] as he picked up his
hammer and saw. [การกระทำ] ¹²

ลักษณะเนื้อหาของสุภาษิต

แจน แฮโรลด์ บรุนเวนค์ กล่าวว่าภาษิตโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นประโยคเดียว มีลีลาและ
ท่วงทำนองเหมือนกับกวีนิพนธ์ และมีการใช้เสียงและภาพพจน์ ดังนี้¹³

1. จังหวะ (*Meter*) ตัวอย่าง

/ You can léad a horse to wáter, but you can't máke him drink /

/ กำแพงมีหู ประตูมีช่อง /

2. สัมผัสคล้องจอง (*Rhyme*) ตัวอย่าง

/ Haste makes waste /

/ คดในข้องอในกระดูก /

3. สัมผัสคล้องจองอีกแบบหนึ่ง (*Slant Rhyme*) ตัวอย่าง

/ A stitch in time saves nine /

/ ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น /

4. การสัมผัสอักษร (*Alliteration*) ตัวอย่าง

/ Live and let live /

/ กันดีกว่าแก้ /

5. การกระทบสระ หรือสัมผัสเพี้ยน (*Assonance*) ตัวอย่าง

/ A rolling stone gathers no moss /

/ หนามแหลมไม่มีใครเสี้ยน มะนาวกลมเกลี้ยงไม่มีใครกลิ้ง /

6. บุคลาธิษฐาน (*Personification*) ตัวอย่าง

/ Necessity is the mother of invention /

/ น้ำน้อยย่อมแพ้ไฟ /

7. ปฏิทรรศน์ (*Paradox*) ตัวอย่าง

/ No news is good news /

/ อยู่น่เปรี้ยว /

8. การทำให้เป็นคู่ขนาน (*Parallelism*) ตัวอย่าง

/ Man proposes; God disposes /

/ หนามขอกเอาหนามบ่ง /

ปริศนา

ปริศนา (riddle) เป็นศิลปะการใช้ภาษาอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นความฉลาดหลักแหลมของคนในสมัยโบราณ ซึ่งสืบทอดมาถึงปัจจุบัน การทายปริศนานับว่าเป็นรูปแบบย่อยรูปแบบหนึ่งของวรรณกรรมมุขปาฐะ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของภาษาคู่ด้วย ศิลปะการใช้ภาษานี้คือ การกำหนดคำถามขึ้นมาด้วยจุดประสงค์ที่จะทำให้ผู้ฟังสับสน งงวย หรือเป็นการทดสอบเขาวนปัญญาของผู้ที่ถูกถาม หรือผู้ที่ไม่รู้คำตอบมาก่อน

ปริศนา เป็นข้อมูลคติชนที่เก่าแก่ประเภทหนึ่ง ซึ่งมีจำนวนมากมายอยู่ในประเพณีปรัมปราของกรีก ละติน ฮีบรู และสันสกฤต มีความสำคัญระดับเดียวกับข้อมูลมุขปาฐะประเภทใหญ่ ๆ เช่นนิทานปรัมปรา นิทานพื้นบ้านทั่วไป นิทานอุทาหรณ์ และสุภาษิต เพราะปริศนาไม่ได้เป็นเพียงถ้อยคำที่สร้างขึ้นทำให้เกิดความงงนสนเท่ห์เท่านั้น แต่เป็นการกำหนดความคิดแบบหนึ่ง que จัดว่าเก่าแก่ที่สุด และแพร่หลายไปอย่างกว้างขวางที่สุด และเป็นกระบวนการความคิดของมนุษย์ที่แสดงออกมาในลักษณะที่เป็นคำอุปมาเปรียบเทียบ

การทายปริศนาเป็นประเพณีเก่าแก่ดั้งเดิม เป็นระบบสื่อสารของสังคม และส่วนใหญ่จะแพร่กระจายไปในลักษณะของมุขปาฐะเช่นเดียวกับคติชนที่ใช้ถ้อยคำอื่น ๆ เช่น สุภาษิต แต่จะต่างจากสุภาษิตเล็กน้อยในแง่ที่ว่า ปริศนาเป็นการพูดที่แสดงให้เห็นความเฉลียวฉลาดของผู้พูด (ผู้ถาม) และทำทนายไหวพริบของผู้ฟัง (ผู้ตอบ) ส่วนสุภาษิตนั้นเป็นคำคมที่ผู้พูดใช้พูดโดยไม่ได้ต้องการไหวพริบของผู้ฟัง ดังนั้น การทายปริศนาจึงมีความสำคัญในแง่ที่แสดงให้เห็นสามัญสำนึก ความเฉลียวฉลาด เขาวนปัญญา และไหวพริบของทั้งสองฝ่าย

ความหมายของปริศนา

แจน แฮโรลด์ บรุนแวนด์ อธิบายว่า ปริศนาพื้นบ้าน (folk riddle) คือคำถามที่ถ่ายทอดมาตามแบบประเพณีเก่าแก่ ที่มีคำตอบที่เราคาดไม่ถึง ซึ่งก็คือการใช้ถ้อยคำที่ชวนให้งงน ที่แพร่กระจายแบบมุขปาฐะเป็นส่วนใหญ่ เพื่อแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของผู้ถาม และทำทนายเขาวนปัญญาของผู้ตอบ และการทายปริศนานั้นเป็นการแสดงออกทางด้านวรรณศิลป์มาเป็นเวลาช้านานแล้ว¹⁴

ส่วนพจนานุกรมศัพท์คติชน อธิบายว่า "...ปริศนามิได้เป็นเพียงถ้อยคำที่ซับซ้อนเพื่อสร้างความงงนให้ผู้ฟังเท่านั้น แต่เป็นแบบแผนของความคิดที่จัดอยู่ในระดับเดียวกันกับคติชนประเภท

อื่น ๆ เช่น นิทานปรัมปรา (myths) นิทานอุทาหรณ์ (fables) นิทานพื้นบ้าน (folktales) และ สุภาษิตคำพังเพย (proverbs) แบบแผนความคิดนี้แสดงออกมาในรูปของสูตรหรือกฎเกณฑ์ เป็นแบบแผนที่เก่าแก่ที่สุดแบบหนึ่งและแพร่หลายที่สุด อาจจะเป็นไปได้ในข้อที่ว่า ปริศนาเป็นแบบแผนที่เกิดขึ้นมาก่อนวรรณกรรมอื่น ๆ หรือก่อนเรื่องราวแบบมุขปาฐะทุกประเภท เพราะลักษณะของปริศนานั้นเป็นคำอุปมา และคำอุปมานั้นคือ กระบวนการของความคิดมนุษย์ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ การเปรียบเทียบ และการรับรู้ในเรื่องของความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกัน”¹⁵

นักวิชาการอีกผู้หนึ่ง คือ เอฟ. เอ. เดอ คาโร (F. A. de Caro) ได้อธิบายคำจำกัดความของปริศนาโดยมองจากแง่คิดของนักคติชนวิทยาว่า ปริศนาคือ “ประเภทเฉพาะของคติชนแบบใช้ถ้อยคำ ซึ่งประกอบด้วยคำถามหรือคำถามโดยนัย และคำตอบที่ตอบคำถามนั้น”¹⁶ แต่ เดอ คาโร ก็ให้ความเห็นว่า แท้ที่จริงแล้ว ปริศนาเป็นสิ่งที่ซับซ้อนกว่าคำอธิบายนี้ และบรรดานักคติชนวิทยาต่างก็ได้แย้งกันเพื่อที่จะหาคำอธิบาย หรือคำอธิบายที่ดีกว่านี้ ตรงและชัดเจนกว่านี้

เดอ คาโร อ้างถึงคำจำกัดความของโรเบิร์ต เอ. จอร์เจส กับ อลัน ดันคิส ซึ่งอธิบายว่า ปริศนาคือ “การแสดงออกของถ้อยคำที่เป็นประเพณีปรัมปรา ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่เป็นพรรณนาโวหารหนึ่งส่วนหรือมากกว่านั้น ส่วนประกอบที่เป็นคู่นี้จะมีลักษณะตรงกันข้ามกัน และข้อความที่อ้างถึงในส่วนประกอบนี้คือสิ่งที่จะต้องทาย”¹⁷ และมีคำอธิบายเพิ่มเติมว่า “ส่วนที่เป็นพรรณนาโวหารนั้นจะประกอบด้วยหัวเรื่องและคำอธิบาย” ซึ่งคำจำกัดความของนักคติชนวิทยาทั้งสองก็คือ การอธิบายในแง่ของการศึกษาโครงสร้างของปริศนานั่นเอง

ในแง่คติชนวิทยานั้น ปริศนานั้นเป็นความรู้พื้นบ้าน ที่คนพื้นบ้านกำหนดขึ้น และนำมาจัดรวมกันเข้าเป็นหมวดหมู่ มีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมายังคนรุ่นลูกหลาน และการถ่ายทอดนั้นมักจะเป็นลักษณะที่ทำให้ความรู้กลาย ๆ คือ เป็นการถามและการตอบ ทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพราะส่วนประกอบที่สำคัญของปริศนาก็คือ อารมณ์ขันและเขาวาน์ปัญญา ซึ่งเป็นลักษณะของปริศนาในทุกสังคม

กำเนิดของปริศนา

การทายปริศนาเป็นสิ่งที่เก่าแก่ดั้งเดิมจนไม่อาจจะประมาณเวลาได้แน่นอน ว่ามีกำเนิดขึ้นมาในสมัยใด แต่จะมีหลักฐานเกี่ยวกับการทายปริศนาปรากฏอยู่ในวรรณกรรมลายลักษณ์ของชนชาติต่าง ๆ ทางตะวันออก ในพระคัมภีร์ไบเบิล ในตำนาน ในนิทานปรัมปรา ในนิทานพื้นบ้านของยุโรป บัลลลาด และจารึกเก่าแก่ของวรรณคดีสมัยกลาง การทายปริศนาที่เล่ากันอยู่ในนิทานเก่าแก่

มักจะเป็นการแข่งขัน การประลอง และการทดสอบปฏิภาณไหวพริบ เป็นการเสี่ยงโชคของมนุษย์ที่เป็นแบบการพนันขั้นต่อ และเดิมพันก็คือสิ่งที่มีค่าสูงยิ่งต่อตัวผู้ทาย คือ ภรรยา บุตรสาว หรือชีวิตของผู้ทายเอง การทายปริศนาแบบนี้มีการบันทึกไว้หลายครั้ง เช่น การแข่งขันทดสอบกันระหว่างกษัตริย์โซโลมอน (Solomon) กับราชินีชีบา (Queen of Sheba) อเล็กซานเดอร์มหาราช (Alexander the Great) กับนักปราชญ์ของฮินดู (Hindu Wise Men) และแม้แต่เฮอรัลคูลิส (Hercules) ซึ่งเป็นวีรบุรุษในนิทานปรัมปรากรีก ก็เคยเข้าร่วมในการทายปริศนาเช่นเดียวกัน แต่บุคคลสำคัญในตำนานหรือเรื่องราวเก่าแก่ ที่เกี่ยวข้องกับการทายปริศนาที่เป็นที่รู้จักกันดี น่าจะเป็นแซมสัน (Samson) กับอิดิปัส (Oedipus)

พระคัมภีร์ฉบับเก่า (The Old Testament) บันทึกเรื่องการทายปริศนาของแซมสันไว้ ในสมัยพันปีก่อนคริสต์ศักราช เป็นการทายปริศนาในงานเลี้ยงสมรสของแซมสันกับหญิงสาวคนหนึ่ง และแซมสันทายปริศนาพวกฟิลิสไตน์ซึ่งเป็นฝ่ายศัตรู พวกฟิลิสไตน์ตอบปริศนาข้อแรกไม่ได้ ก็ไปบีบบังคับหญิงสาวคนนั้นให้หาคำตอบมาให้ และตอบปริศนาข้อที่สองได้

ปริศนาข้อแรกคือ เนื้อออกมาจากน้กล่า ความหวานออกมาจากผู้ทรงพลัง

(Out of the eater came forth meat, and out of the strong came forth sweetness)

คำตอบคือ รวงผึ้งในซากศพของสิงโต

ปริศนาข้อที่สองคือ อะไรที่หวานกว่าน้ำผึ้ง และอะไรที่แข็งแรงกว่าสิงโต

(What is sweeter than honey ? and what is stronger than a lion ?)

คำตอบคือ ความรัก

ส่วนอิดิปัส เป็นวีรบุรุษในนิทานปรัมปราของกรีก เขาเดินทางมาพบตัวสฟิงซ์ (sphinx) ซึ่งจะถามปริศนาผู้คนที่ผ่านมา ถ้าใครตอบไม่ได้ สฟิงซ์ก็จะจับกินเสีย ถ้าตอบได้ สฟิงซ์ก็จะฆ่าตัวตาย การทายปริศนาครั้งนี้จึงมีชีวิตของผู้ถามและผู้ตอบเป็นเดิมพัน

ปริศนาของสฟิงซ์คือ อะไรที่เดินสี่ขาในเวลาเช้า สองขาในเวลากลางวัน และสามขาในเวลาเย็น (What walks on four legs in the morning, on two at noon, and on three in the evening ?)

ปริศนาบางสำนวนก็ผูกเป็นบทประพันธ์ ดังนี้

อะไรเดินสี่ขา Walks on four feet

เดินสองขา สามขา On two feet, on three

ยิ่งเดินยิ่งเมื่อย The more feet it walks on,

เหน็ดเหนื่อยสุดถ้า The weaker it be.

อีดิฟัสตอบว่า “มนุษย์ ! ผู้กลานสี่ขาในวัยทารก เดินตัวตรงด้วยสองขาในวัยหนุ่มสาว และกะโผลกกะเผลกด้วยไม้เท้าเป็นขาที่สามในยามชรา” (Man ! who creeps in infancy on all fours, walks erect on his two legs in the prime of life, and hobbles with a cane for a third leg when an old man.)

การทายปริศนาในตำนานหรือนิทานดังตัวอย่างที่ระบุนานี้ทำให้เรามองเห็นความสำคัญของปริศนาในแง่ที่เป็นคติชนประเภทที่ใช้ถ้อยคำเฉพาะ คือเป็นถ้อยคำที่ประกอบด้วยคำถามและถ้อยคำที่เป็นคำตอบของคำถามนั้น

การจำแนกประเภทของปริศนา

อาร์เซอร์ เทย์เลอร์ จำแนกประเภทของปริศนาไว้ดังนี้¹⁸

1. ปริศนาแท้ (True Riddle) คือปริศนาที่มีสาระสำคัญอยู่ที่ การเปรียบเทียบระหว่างคำตอบที่ไม่ได้ระบุ กับบางสิ่งบางอย่างที่พรรณนาในลักษณะคำถาม การพรรณนานี้มักจะมี 2 ส่วน ส่วนหนึ่งคือส่วนที่ค่อนข้างจะเป็นลักษณะทั่ว ๆ ไป และอีกส่วนหนึ่งคือการพูดตรง ๆ ไม่อ้อมค้อม ตัวอย่างคือ

ส่วนที่ 1- Little Nancy Eddicoat, in a white petticoat, and a red nose,

ส่วนที่ 2- The longer she stands, the shorter she grows.

คำตอบคือ “เทียนไข”

ปริศนาข้อนี้คือ การเปรียบเทียบเทียนไขกับเด็กหญิงเล็ก ๆ หรือการพรรณนาเทียนไขในลักษณะของเด็กหญิงเล็ก ๆ ซึ่งจะเห็นว่า การถามใน ส่วนที่ 1 เป็นการพูดในลักษณะทั่ว ๆ ไปว่า “หนูน้อยแนนซี่ เอ็ดดิโคต ผู้สวมกระโปรงชั้นในสีขาว จมูกสีแดง” ส่วนในส่วนที่ 2 จะเป็นการพูดที่ตรงกว่า แต่เป็นเรื่องตรงกันข้ามกันกับส่วนที่ 1 คือ “ยิ่งเธอยืนอยู่นานเท่าไร เธอก็ยิ่งตัวเตี้ยลงเท่านั้น”

ส่วนที่เป็นพื้นฐาน 2 ส่วนของปริศนาแท้ นี้ เรียกว่า การพรรณนา (description) และการหยุด (block) แล้วจึงตามด้วยคำตอบ ตัวอย่างเช่น

(อะไรเอ่ย) มีอยู่เต็มบ้าน เต็มสนามหญ้า (A house full, a yard full,

[การพรรณนา]) แต่ไม่สามารถอยู่ในอ่าง (Couldn't catch a bowl full. [การหยุด])

คำตอบคือ ควัน (Smoke)

ตัวอย่างปริศนาแบบนี้ในภาษาไทย คือ

การพรรณนา	การหยุด	คำตอบ
ตาแป๊ะหลังโงง	ลงน้ำไม่ขุ่น	เบ็ด
ต้นเท่าครก	ใบปรกดิน	ตะไคร้
ต้นเท่าขา	ใบวาเดียว	กล้วย
ต้นเท่าลำเรือ	ใบห่อเกลือไม่มีด	มะขาม
สี่ตีนเดินมา	หลังคามุงกระเบื้อง	เต่า

ปริศนาเหล่านี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก และมีคำตอบที่ต่างกันอย่างหลากหลาย นักคติชนวิทยาที่แบ่งประเภทของปริศนาโดยอาศัยคำตอบเป็นหลักจะเกิดความสับสนมาก เนื่องจากปริศนาข้อเดียวอาจจะมีคำตอบหลายคำตอบก็ได้ และในทางกลับกันก็มีปริศนาหลายข้อที่คำถามต่างกัน แต่มีคำตอบอย่างเดียวกัน เพย์เลอร์จึงจำแนกปริศนาแท้โดยแยกตามธรรมชาติของสิ่งที่พรรณนาในคำถามเป็น 7 ประเภท คือ

I. การเปรียบเทียบกับสิ่งที่มีชีวิต (Comparisons to a Living Creature) ตัวอย่างคือ ปริศนาของสฟิงซ์ที่ถามอิดิปัส สิ่งที่มีชีวิตก็คือมนุษย์ และตัวอย่างอื่น ๆ คือ

หนุ่มนุ่งขาว สาวนุ่งเขียว แก่นุ่งแดง (พริก)

สองปีน่อง อยู่หลายจอมปวก (หู)

อะไรเอ่ย มีปากไม่มีฟัน กินข้าวทุกวันได้มากกว่าคน (หม้อข้าว)

II. การเปรียบเทียบกับสัตว์ตัวหนึ่ง (Comparisons to an Animal) เช่น

อะไรเอ่ย ช้างน้อยลอยน้ำมา มีงาในท้อง (ลอบดักปลา)

อะไรเอ่ย สัตว์ป่ามาอยู่บ้าน กินอาหารอย่างเดียว เคี้ยวแล้วก็คาย (กระจ่ายขูดมะพร้าว)

อะไรเอ่ย หลังอ ๆ กินหญ้าหมดทุ่ง (เถียว)

III. การเปรียบเทียบกับสัตว์หลายตัว (Comparisons to Several Animals) เช่น

สองหัวกินหัวเดียว หัวเขียวกินหัวคว่ำ (เต่ากินเห็ด เบ็ดกินหอย)

จะว่าเปิดก็ไม่ไฉ่ จะว่าไถก็ไม่เชิง เดินคอยาวเทิ่ง ๆ แล้วยืนเบ็งอยู่กลางทุ่ง (แร้ง)

อะไรเอ่ย น้ำน้อยปลามาก พญานาคลงกวน สวาน้อยหน้านวล นั่งกวนอยู่ปากถ้ำ (ข้าว ทัพพี คนหุงข้าว เตาไฟ)

IV. การเปรียบเทียบกับบุคคลคนหนึ่ง (Comparisons to a Person) เช่น

เมื่อหน้อยนุ่งซิ่นยาว เมื่อสาวนุ่งเสื่อก้อม (มะเขือ)

อะไรเอ่ย เมื่อเด็กนุ่งผ้า เมื่อชราเปลือยกาย (ต้นไผ่)

หน้าแสงอยู่ดำ หน้าน้ำอยู่ฟุ้ง (ข้าวเปลือก)

V. การเปรียบเทียบกับบุคคลหลายคน (Comparisons to Several Persons) เช่น

ลูกสี่คนเล่นกันแม่ (ฤๅญแจ)

กลางวันพาลูกขึ้น กลางคืนพาลูกนอน (บันได)

ขาไปสองคน พอมีดีฟ้ามัวฝน กลับมาคนเดียว (เงา)

VI. การเปรียบเทียบกับพืช (Comparisons to Plants) เช่น

ตูกไม่รู้หอม งอมไม่รู้หล่น (พระจันทร์)

ตัดโคนก็ไม่ตาย ตัดปลายก็ไม่เนา (ผม)

เห็ดกระด้างอยู่ข้างคอย กอยบ่หัน (หู)

VII. การเปรียบเทียบกับสิ่งของ (Comparisons to Things) เช่น

หีบน้อยใส่ผ้าเหลือง คนทั้งเมืองไขไม่ออก (ไข)

กลม ๆ เหมือนดวงจันทร์ ออกลูกตั้งพัน เหมือนกันทุกตัว (ผึ้ง)

น้ำฟุ้งน้อยห้อยปลายหลัก ตักก็เต็มบ่ตักก็เต็ม (มะพร้าว)

แจน แฮโรลด์ บรุนแวนด์ กล่าวว่า การแบ่งประเภทของแพทย์เลอร์ ยังมีอีก 4 ประเภทย่อยที่มีหลักต่างออกไปเล็กน้อยคือ ในคำถามนั้น แทนที่จะมีการพรรณนาถึงลักษณะต่าง ๆ ที่ชัดเจนที่จะแนะนำให้ผู้ทนายรู้คำตอบ กลับพรรณนาในรายละเอียดแทน ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ทนายเข้าใจผิด และทนายคำตอบผิดได้ง่าย เขาได้ให้ตัวอย่างไว้ด้วย ดังนี้

VIII. การพรรณนาที่เป็นการเปรียบเทียบ (Enumerations of Comparisons) เช่น

กลมราวกับวงแหวน ลีกราวกับถ้วย วัวของพระราชาก็ตัว ๆ ก็ดึงขึ้นมาไม่ได้

(Round as a hoop, deep as a cup; all the king's oxen can't pull it up.)

คำตอบคือ บ่อน้ำ (A well)

ตัวอย่างปริศนาของไทย

อะไรเอ๋ย เจียวเหมือนพระอินทร์ มีวารินอยู่กลาง จะว่าเจ็กก็ไม่ไซ้ จะว่าไทย

ก็ไม่ผิด มีหางอยู่นิด ๆ (มะพร้าว)

อะไรเอ๋ย ยิบ ๆ เหมือนไข่มุก ใครไม่มีปัญญาไขไม่ออก (หนังสือ)

อะไรเอ๋ย น้ำน้อยปลามาก พญานาคลงกวน สวาน้อยหน้านวล นั่งกวนอยู่

ปากถ้ำ (ข้าว ทัพพี คนหุงข้าว เต่าไฟ)

IX. การพรรณนาถึงรูปแบบ หรือรูปแบบกับบทบาทหน้าที่ของสิ่งที่น่าสนใจ

(Enumerations in Terms of Form or of Form and Function) เช่น

ปะแล้วปะอีก แต่ก็ไม่มีตะเข็บ (Patch on patch and has no seams.)

คำตอบคือ กะหล่ำปลี (Cabbage เป็นการพรรณนารูปแบบ)

ตัวอย่างปริศนาของไทย

กลมเหมือนพระจันทร์ มีงาดังพัน แทะคนไม่เข้า (ข้าวเกรียบ)

กลม ๆ เท่าค้ำพรว้า ไม่อ้าขา แทะไม่เข้า (คนนุ่งโจงกระเบน)

สองหูสี่ตา เบื่อหนักหนา เอาขาไว้ที่หู (คนสวมแว่นตา)

X. การพรรณนาถึงสี (Enumerations in Terms of Color) เช่น

โยนขึ้นไปเขียว หล่นลงมาแดง (Throw it up green, comes down red.)

คำตอบคือ แดงโม (A watermelon)

ตัวอย่างปริศนาของไทย

ดำแล้วขาว ยาวแล้วสั้น (ผม)

ขามน้อยนุ่งเตี๋ยเขียว เฒ่ามานุ่งเตี๋ยแดง (พริก)

อกต่าง หางแดง ตกมานอนสะแดงหลังหง้าง (กาบหมาก)

XI. การพรรณนาถึงการกระทำ (Enumerations in Terms of Acts) เช่น

พืชอะไร ทิ้งข้างนอกไป เอาข้างในมาทำอาหาร ทำเสร็จกินข้างนอก เอาข้างใน
โยนทิ้ง (With what vegetable do you throw away the outside, then cook the
inside, then eat the outside, and throw the inside away ?)

คำตอบคือ ข้าวโพด (Corn)

ตัวอย่างปริศนาของไทย

ยิ่งตัดยิ่งยาว (ถนน)

อ้ายปู่ก้อยู่กลางนา หมาเดินมาพาอ้ายปู่ไป (อูจจระ)

คุณทอง เยี่ยม ๆ มอง ๆ ตกจากหอคอย่น (อูจจระ)

2. ปริศนาแขวนคอ (Neck Riddle) เป็นปริศนาประเภทที่แยกออกมาเป็นพิเศษ แต่บรมานวนด์
กล่าวว่าบางครั้งก็จะรวมอยู่กับปริศนาแท้ ที่เรียกกันว่าปริศนาแขวนคอก็เพราะว่า มักจะอ้างถึงนักโทษ
ประหารที่จะต้องผูกปริศนาที่ไม่มีใครแก้ได้เพื่อ “ช่วยไม่ให้คอถูกแขวน” ปริศนานี้จะกล่าวถึงฉาก
หรือเหตุการณ์ที่ผู้ผูกหรือผู้คนเดียว และมีตัวเขาเองเท่านั้นที่สามารถแยกแยะตัวปริศนาที่พรรณนา
อย่างลึกลับ ชับซ้อนนี้ได้ บรมานวนด์ยกตัวอย่างปริศนาของแซมสันข้อหนึ่งคือ

Out of the eater came forth meat,

And out of the strong came forth sweetness.

อีกข้อหนึ่งคือปริศนาของนักโทษ ซึ่งเป็นเชลยในกลุ่ม 11 รัฐภาคใต้ของสหรัฐอเมริกาที่แยกตัว ออกเป็นอิสระใน ค.ศ. 1860 – 1861 และถูกจับในสงครามกลางเมือง (Civil War) ระหว่างฝ่าย เหนือกับฝ่ายใต้ (ค.ศ. 1861 – 1865) เขาผูกปริศนาดังนี้

Corn กิน corn บนต้นไม้โอ๊คใหญ่

ถ้าทายได้ ก็ให้แขวนคอ

(Corn et corn in a high oak tree,

If you guess this riddle, you kin hang me.)

ฝ่ายที่จับนักโทษมาไม่สามารถทายได้เลยว่า ผู้ที่ผูกปริศนาชื่อ Corn ซึ่งหมายถึงข้าวโพด และก่อน ที่จะถูกจับ เขาได้ขึ้นไปนั่งกินข้าวโพดเผาะอยู่บนต้นไม้ใหญ่

ปริศนาที่มีลักษณะคล้ายกัน ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของปริศนาที่กล่าวมาแล้ว คือเรื่อง ของ Mr. Horn ผู้เอาแพะมาทำอาหารและขึ้นไปกินบนต้นไม้ เป็นปริศนาที่แพร่หลายอยู่ในสหรัฐ อเมริกา ดังนี้

Horn กิน horn บนต้นไม้โอ๊คสีขาว

ถ้าทายได้ ก็ให้แขวนคอ

(Horn ate horn up a white oak tree.

You guess this riddle and you can hang me.)

ปริศนาแขวนคออีกข้อหนึ่งที่เล่ากันในนิทานในสังคมตะวันตกอย่างแพร่หลาย มีเรื่องเล่า ดังนี้ ครั้งหนึ่ง ยังมีสุภาพสตรีผู้หนึ่งซึ่งมีรูปร่างหน้าตาสวยงามและมีตระกูลสูง แต่ด้วยเหตุผล ใดไม่ปรากฏ เธอถูกลงโทษด้วยการตัดสินประหารชีวิต เธอได้อุทธรณ์ต่อศาล ผู้ประทับใจใน ความงามและความดีของเธอมากจนยอมตกลงว่า ถ้าเธอสามารถผูกปริศนาที่พวกเขาหาไม่อาจแก้ได้ ภายในเวลาสามวัน เธอก็จะไม่ถูกประหาร และให้เวลาเธอคิดปริศนาวันหนึ่ง เธอจึงผูกปริศนาดังนี้

ฉันนั่งบน Love

Love I sit,

ฉันยืนบน Love

Love I stand;

ฉันถือ Love

Love I hold

ยึดมั่นอยู่ในมือ

Fast in hand

ฉันเห็น Love

I see Love,

แต่ Love ไม่เห็นฉัน	Love sees not me.
ลองทายดูสิ	Riddle me that
หรือไม่ว่าแขวนคอฉัน	Or hanged I'll be.

พวกตุลาการไม่อาจตอบปัญหาของเธอได้ เธอจึงถูกปล่อยตัว ก่อนที่จะจากไปเธออธิบายว่า เธอเคยมีศุนัขชื่อ Love เธอนำมันและเอาหนังของมันมาทำถุงเท้า นั่นก็คือ เธอยืนอยู่บน Love เธอเอาหนังของมันมาทำถุงมือด้วย นั่นก็คือ เธอถือมันไว้แน่น และเอาหนังของมันมาแกะอึนั่น ดังนั้นเธอจึงนั่งอยู่บนตัวมัน มองถุงมือ ซึ่งก็คือมองเห็นมัน แต่มันไม่อาจมองเห็นเธออีก

ปริศนาแบบนี้ไม่ได้มีความมุ่งหมายที่จะสร้างคำถามที่ต้องการคำตอบ แต่จะแสดงออกในรูปของส่วนประกอบในนิทาน และกลวิธีของการทำให้ผู้ฟังงงงวย เป็นการอ้างถึงประสบการณ์ที่ผู้ผูกปริศนาเคยพบเห็นมา และตัวผู้ผูกปริศนาเท่านั้นที่จะรู้คำตอบ เพราะรู้จักธรรมชาติเฉพาะตัวของปริศนาข้อนั้น ซึ่งเป็นการสร้างปริศนาที่ผิดไปจากวิธีการอื่น ๆ แต่ก็จะมีลักษณะเป็นการทายปริศนาในประเพณีปรัมปรา คือมีชีวิตเป็นเดิมพัน และทำให้มองเห็นวิธีการประหารนักโทษในสมัยโบราณว่าคงจะใช้วิธีการแขวนคอมากกว่าอย่างอื่น จนกลายมาเป็นถ้อยคำในการผูกปริศนาดังกล่าวแล้ว

3. ปริศนาเรื่องเพศ (Pretended Obscene Riddle) เป็นประเภทย่อยของปริศนาที่มีลักษณะเฉพาะตัวประเภทหนึ่ง ซึ่งมักจะเป็นการเปรียบเทียบ การยกตัวอย่าง หรือจรรยาในสิ่งที่ยกมานั้น การพรรณนาคำถามมักจะชี้แนะถึงสิ่งที่เกือบจะเป็นสิ่งลามกอนาจาร เป็นเรื่องทางเพศ หรือการร่วมเพศ แต่คำตอบจะไม่เกี่ยวกับเรื่องเพศเลย

เอฟ. เอ. เดอ คาโร ยกตัวอย่างปริศนาแบบนี้ว่า อะไร ที่เวลาที่ผู้หญิงทำงานนั่ง ผู้ชายทำงานยืน และสุนัขทำงานสามขา (What is it that a woman does sitting down, a man does standing up, and a dog does on three legs ?) คำตอบคือ จับมือ (Shake hands)

ปริศนาแบบนี้ในภาษาไทยมีอยู่ไม่น้อย ตัวอย่างเช่น
 ขยุก ๆ เอน้ำเข้า เขย่า ๆ เอน้ำออก (คนบ้วนปาก)
 นั่งยอง ๆ มองกระเด้า เข้าไม่เข้า เอมือคลำดู (คนลับมีด)
 รี ๆ เท่าใบพลู มีรูตรงกลาง ช้าง ๆ มีขน (หูแว่ว)
 มู่หู่ โคนมีขน ไครทาก่อนอยู่ข้างล่าง ไครทากหลังอยู่ข้างบน (เขาแว่ว)
 ใ้อัโหลหา ก้อนเนื้อแขงรูเนื้อ น้ำออกเพรื่อ ชื่นใจคนนอน (เด็กกินนมแม่)
 อะไรเอ่ย ปั้นให้แข็ง แขงเข้าหว่างขา (คนนุ่งโจงกระเบน)

4. ปริศนาเขาวน (Riddling Question หรือ Clever Question) บรูเนเวนค์กล่าวว่าปริศนาแบบนี้เป็นปริศนาที่ “ยากที่จะทาย” ทั่ว ๆ ไป แต่เดอ คาโร ไม่ได้พูดถึงเลย ปริศนาเขาวนเป็นการทดสอบเขาวนปัญญาและไหวพริบของผู้ตอบ บรูเนเวนค์ได้ยกตัวอย่างจากการจับบัลลาดของอังกฤษซึ่งประกอบด้วย “เพลงปริศนา” ดังนี้

เชอร์รี่จะไม่มีเม็ดในได้อย่างไร (How can there be a cherry without a stone ?)

คำตอบคือ เชอร์รี่เวลาบาน จะไม่มีเม็ดใน (A cherry when it's blooming, it has no stone.)

มหาสมุทรลึกเท่าไร (How deep is the ocean ?)

คำตอบคือ ลึกเท่าก้อนหินหยัง (A stone's throw.)

โมเสสอยู่ที่ไหนเมื่อไฟดับ (Where was Moses when the lights went out ?)

คำตอบคือ ในความมืด (In the dark.)

ในอังกฤษเรียกแมวเล็ก ๆ สีดำว่าอย่างไร (What do they call little black cats in England ?)

คำตอบคือ ลูกแมว (Kittens)

ปริศนาของไทยที่เป็นปัญหาเขาวนก็มี แต่น่าจะเป็นสิ่งที่มาคิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่สิ่งที่ถ่ายทอดมาตามแบบประเพณีปรัมปรา ตัวอย่างเช่น

อะไรเอ๋ย เหมือนควายแต่ไม่มีเขา (ลูกควาย)

ถ้าโลกนี้มีหมูตัวใหญ่ที่สุดอยู่ จะมีอะไรใหญ่กว่าหมู (กอกหมู)

ถ้าโลกนี้มีปลาวาฬเป็นสัตว์ใหญ่ที่สุด จะมีอะไรใหญ่กว่าปลาวาฬ (ปลาวาฬชุบแป้งทอด)

ปลาอะไรเล็กที่สุด (ปลาป่น)

5. ปริศนาคำนวนภาษา (Conundrum) เป็นปริศนาแบบที่มีการเล่นคำ เล่นสำนวน ทั้งคำถามและคำตอบจะขึ้นอยู่กับการเล่นคำ ตัวอย่างของบรูเนเวนค์ คือ

What has four wheels and flies ?

คำตอบคือ รถขนขยะ (A garbage truck) ในที่นี้เป็นการเล่นคำว่า flies ซึ่งแปลว่าบินก็ได้ แปลว่าแมลงวันก็ได้

ส่วนเดอ คาโร ให้ตัวอย่างปริศนาแบบนี้ไว้ดังนี้

What is black and white and red [read] all over ?

คำตอบคือ หนังสือพิมพ์ (A newspaper) ในที่นี้เป็นการเล่นคำว่า red (สีแดง) กับ read (อ่าน เป็นกริยาในอดีต)

ตัวอย่างปริศนาของไทย คือ

พันพระตกว่า บาบไปหม คำตอบคือ ไม่บาบ

ไบพลูปูนอนได้ไหม คำตอบคือ ได้

อะไรเอ่ย หกขาพันหัว คำตอบคือ แหกโพกผ้าสามคน

บรูนเวนด์ยังกล่าวถึงปริศนาแบบนี้ที่มีคำตอบเป็นคำพวน หรือการกลับคำ หรือการย้ายเสียงของคำซึ่งเรียกว่า spoonerism และเรียกชื่อปริศนาว่า spooneristic conundrum ตัวอย่างเช่น

What's the difference between a ball and a prince ?

คำตอบคือ One is thrown in the air; the other is heir to the throne.

ปริศนาคำนี้มีคำตอบเป็นการกลับคำ คือลูกบอลเป็นสิ่งที่ถูก thrown in the air ส่วนเจ้าชายเป็น heir to the throne ซึ่งคำ thrown – throne และ air – heir จะออกเสียงแบบเดียวกัน เป็นการเล่นคำ เล่นภาษาได้อย่างหนึ่ง

ปริศนาของไทยก็มีการเล่นคำเช่นกัน ตัวอย่างเช่น

อะไรเอ่ย แจกทำ ไทยเขียน คำตอบคือ เทียนไข

บรูนเวนด์ยังได้กล่าวถึงคำถามที่อยู่ในประเพณีปรัมปราอีกหลายประเภทดังนี้

6. ปัญหาหรือปริศนาคำจง (Problem หรือ Puzzle) ซึ่งเป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับพระคัมภีร์ เลขคณิต การลำดับวงศ์ตระกูล หรือความรู้บางอย่าง การตั้งคำถามจะค่อนข้างเป็นลักษณะที่เข้มงวด และดูเหมือนว่าจะต้องหาคำตอบให้ได้ หรือบางทีก็เป็นเพียงความคิดแปลก ๆ เท่านั้น ตัวอย่างเช่น

ถ้านกหัวขวานตัวหนึ่งใช้เวลาแปดเดือนเจาะรูลึกสี่นิ้วในต้นยูคาลิปตัส และทำให้มีแผ่นไม้ 250 ชิ้น ตักटनाไม้ตัวหนึ่งจะเตะเอาเมล็ดของแตงกวาดองยาวเจ็ดนิ้ว และหนาหนึ่งเศษหนึ่งส่วนสี่นิ้ว ออกมาได้หมดภายในเวลาเท่าไร

(If it takes a peckerwood eight months t' peck a four – inch hole in a gum – tree that would make 250 bundles o' good shingles, how long would it take a wooden – legged grasshopper t' kick all th' seeds out' n a dill pickle seven inches long an' a inch and a quarter thick ?)

คำตอบคือ ไม่มีคำตอบหรอก เจ้าโง่ ! (There ain't no answer, you fool !)

ตัวอย่างในภาษาไทยก็คงจะมีเป็นคำถามที่คิดขึ้นมาใหม่ ซึ่งไม่ได้อยู่ในประเพณีปรัมปราและถ่ายทอดมา เช่น การพรรณนาถึงกิริยาอาการของหมา แล้วจบลงด้วยคำถามว่าทำไมหมาจึงทำอย่างนั้น คำตอบก็จะเป็นทำนอง “เรื่องของหมา คนไม่เกี่ยว” เป็นต้น

7. ปริศนาหยอกล้อ (Catch Riddle หรือ Catch Question) เป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ แต่ถามขึ้นเพื่อหลอกล้อคนที่ไม่ทันระวังตัว เช่น เด็กผู้ชายถามเด็กผู้หญิงว่า “รู้ไหมว่าสาวพรหมจารีกินอะไรเป็นอาหารเช้า” (Do you know what virgins eat for breakfast ?) เด็กผู้หญิงก็ต้องตอบว่า “ไม่รู้ซี อะไรล่ะ” (No, what ?) เด็กผู้ชายจะหัวเราะและเด็กผู้หญิงก็จะเงินอาย

ปริศนาหยอกล้ออีกข้อหนึ่งที่โรเจอร์ เอเบระฮัมส์ และอลัน ดันคิส ยกตัวอย่างไว้ เป็นการสร้างความคับข้องใจให้กับผู้ตอบที่จะคาดเดาคำตอบไว้อย่างหนึ่ง ขณะที่ผู้ถามจะเฉลยคำตอบอีกอย่างหนึ่ง ตัวอย่างคือ

อะไรที่ยื่นออกมาจากเตียงนอนของคุณในตอนเช้า และแข็งแรงพอที่จะแขวนหมวกได้

(What is it that sticks out of your pajamas in the morning, strong enough to hold up a hat ?)

ผู้ตอบจะต้องตอบว่า เป็นอวัยวะเพศชาย (Penis) แต่คำเฉลยก็คือ ศีรษะ (Head) ซึ่งในกรณีนี้ผู้ตอบก็อาจจะถูกล้อเลียน

8. ปริศนาตลก (Riddle Joke) ปริศนาแบบนี้บางทีก็เรียกว่า มุขตลกของคน โง่ (moron joke) และใช้คำค่อนข้างรุนแรง เช่น ทำไมคนโง่เล็ก ๆ จึงเจาะรูในพรม (Why did the little moron cut a hole in the rug ?) คำตอบก็คือ เพื่อดูการแสดงบนพื้นห้อง (To see the floorshow.) การทายปริศนาแบบนี้อาจใช้อาหารหรือผลไม้มาเล่นเป็นคำตอบ เช่น

อะไรที่มีสีม่วงและมีชัยชนะเหนือทวีปต่าง ๆ (What’s purple and conquers continents ?)

คำตอบคือ Alexander the Grape ซึ่งดัดแปลงมาจาก Alexander the Great (Grape คือ องุ่น)

อะไรที่มีสีเขียว ขรุขระ ลอยไปลอยมาอยู่ในมหาสมุทร ?

(What’s green, bumpy, and floats around in the ocean ?)

คำตอบคือ Moby Pickle ซึ่งดัดแปลงมาจาก Moby Dick (Pickle คือ ผักดอง)

9. ปริศนามุขปาฐะ (Non – oral Riddle) คือปริศนาที่ไม่ได้ใช้ถ้อยคำมาเป็นคำถาม แต่จะใช้ท่าทางหรือภาพวาดมาเป็นคำถาม การใช้ถ้อยคำจะมีเพียงคำถามว่า “นี่คืออะไร” เท่านั้น ส่วนท่าทางนั้นก็จะมีมือหรือนิ้วมาทำท่าทนาย เช่น การโบกมือข้างหนึ่งและคิ้วเป็นการถาม คำตอบคือ ผีเสื้อกำลังสะอึก หรือใช้มือสองข้างประกบปลายนิ้วเข้าด้วยกัน ฝ่ามือแนบกันและงอนิ้ว คำตอบคือ แมงมุมกำลังวิดพื้นบนกระจก

การทายปริศนามีอยู่ในทุกสังคม และเป็นการใช้เขาวนปัญญาที่ทำให้มองเห็นความฉลาดเฉลียวแหลมของผู้คนในสมัยโบราณที่สามารถนำลักษณะของสิ่งของมาเปรียบเทียบกัน หรือสร้าง

คำถามที่มีคำตอบที่ไม่มีใครคาดหมาย หรือคาดไม่ถึงว่าจะเป็นเช่นนั้น ทำให้เกิดความขบขัน สนุกสนาน เพลิดเพลิน และมีโอกาสได้ฝึกสมอง ใช้ความคิด เพื่อให้เกิดปัญญาไปด้วยในเวลาเดียวกัน

ภาษา

ข้อมูลคติชนที่เป็นการใช้ถ้อยคำประเภทนี้ เป็นข้อมูลระดับธรรมดาสามัญที่สุด เป็นถ้อยคำที่ใช้ในประเพณีปรัมปราตลอดจนการแสดงออก การใช้คำ และชื่อ ที่ใช้กันอยู่ในกลุ่มพื้นบ้านหรือท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง คำว่าภาษาพื้นบ้าน หรือ folk speech จะมีขอบเขตคือ ภาษาศาสตร์ (linguistics) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาภาษาถิ่น หรือภูมิศาสตร์ของภาษา และการศึกษาเกี่ยวกับที่มาและประวัติของชื่อ (onomastics)

ภาษาถิ่น (dialect) คือภาษาที่ใช้สืบทอดกันมาในลักษณะที่หันเหออกจากภาษามาตรฐาน รวมทั้งความแตกต่างหรือความเปลี่ยนแปลงในด้านไวยากรณ์ (grammar) ทั้งรูปแบบและโครงสร้างของคำ (morphology) และการลำดับคำ (syntax) นอกจากนี้ก็มีความแตกต่างในด้านวิธีการออกเสียง (pronunciation) และคำศัพท์ (vocabulary) แต่ขณะที่นักภาษาศาสตร์ที่แท้จริงมีความสามารถพิเศษ และวิธีการทางด้านภาษาศาสตร์ในการเก็บรวบรวมภาษาถิ่นมาศึกษา ในลักษณะที่เป็นวิชาการอย่างแท้จริง เขาจะมุ่งความสนใจไปที่การเก็บข้อมูลจากวิทยากรที่เป็นแบบฉบับในท้องถิ่น และการสัมภาษณ์ก็มักจะมีพื้นฐานอยู่บนแบบสอบถามที่เป็นรูปแบบหรือมีพิธีรีตอง ดังนั้นเส้นแบ่งแยกบนแผนที่ที่แบ่งแยกเขต 2 เขต ที่มีลักษณะทางภาษาต่างกันที่เรียกว่า isogloss จะกำหนดได้เพื่อแสดงถึงการแพร่กระจายของการใช้ภาษานั้น ๆ ซึ่ง isogloss ก็คือเส้นแบ่งเขตของภาษาถิ่น (dialect boundary) นั่นเอง¹⁹

การใช้เส้นแบ่งเขตนี้จะมีประโยชน์ต่อการเก็บข้อมูลทางคติชนอย่างมาก นักคติชนวิทยาจะต้องนำตัวของเขาเข้าไปผูกพันกับภาษาถิ่นของกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นท้องถิ่น สังคม อาชีพ และกลุ่มอื่น ๆ และสิ่งที่ได้พบก็คือการหันเหไปจากภาษามาตรฐาน ของภาษาที่อยู่ในนิทาน เพลง คำกลอน และต้นฉบับที่เป็นของเก่าแก่ซึ่งถ่ายทอดมา

การเปลี่ยนแปลงของไวยากรณ์ในภาษาพื้นบ้านจะประกอบด้วยรูปแบบและโครงสร้างของคำ หรือระเบียบของคำ ที่ไม่ใช่มาตรฐาน และยังมีการเปลี่ยนแปลงในด้านการเรียงลำดับคำ ความแตกต่างในการออกเสียงภาษาถิ่น คำศัพท์ในภาษาถิ่น ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากภาษามาตรฐานโดยทั่วไป

นอกจากนี้ก็ยังมีการตั้งชื่อแบบพื้นบ้าน (folk naming) ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากขวางมาก เพราะในโลกนี้มีสิ่งต่าง ๆ ที่เราสามารถตั้งชื่อ หรือตั้งชื่อเล่นให้ได้จำนวนมากมาย นับตั้งแต่คน ซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัว สัตว์เลี้ยง กระท่อม บ้าน คฤหาสน์ ไร่ สวน ชื่อสถานที่ ซึ่งจะบ่งบอกลักษณะภูมิศาสตร์ด้วย และเป็นชื่อที่ตั้งสำหรับชุมชนด้วย

แจน แฮโรลด์ บรุนแวนด์ กล่าวว่า การตั้งชื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชื่อสถานที่นั้น เป็นที่สนใจของนักวิชาการมาก แต่ถึงแม้ว่าจะมีการศึกษาเรื่องราวของชื่อกันมากมายก็ตาม ก็ยังมีพื้นที่อีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการสำรวจ

บรุนแวนด์ระบุว่า ในความเห็นของนักคติชนวิทยานั้น การศึกษาเกี่ยวกับกำเนิดและความหมายของคำพื้นบ้านที่เรียกว่า folk etymology จะเน้นความสนใจชื่อสถานที่ ที่เป็นตำนานก่อนอย่างอื่น ดังนั้นก็จะมีการจินตนาการของคนพื้นบ้านเพื่อเล่าเรื่องขึ้นมา เช่นชื่อเมือง *Gnawbone* ในมลรัฐอินเดียนา ก็จะมีการเล่าเรื่องเกี่ยวกับการทะเลาะกระดุก เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อเมือง แต่ตามความจริงแล้ว กำเนิดของคำนี้มาจากภาษาฝรั่งเศสว่า *Narbonne* แล้วเสียงเพี้ยนไป²⁰ และชื่อที่เป็นฉายาที่ทำให้เกิดความฉงนสนเท่ห์ก็มีเช่น

Hoosier หมายถึงชาวมลรัฐอินเดียนา

Sooner หมายถึงชาวมลรัฐโอคลาโฮมา

Webfoot หมายถึงชาวมลรัฐออริกอน²¹

นอกจากนี้ยังมีชื่อสำหรับแมว เช่น

Tabby แปลว่าแมวลาย แมวบ้าน (โดยเฉพาะแมวตัวเมีย)

Tom แปลว่าสัตว์ตัวผู้ (tomcat แปลว่าแมวตัวผู้)

ชื่ออาหารในสมัยอพยพ เช่น

hush puppy แปลว่าขนมเค้กขนาดเล็กชนิดหนึ่ง (hush แปลว่าทำให้เงียบสงบหรือบรรเทา puppy แปลว่าลูกสุนัข)

hoe cake แปลว่าขนมเค้กข้าวโพด (hoecake) (hoe แปลว่าจอบ cake หมายถึงขนม)

ชื่อรถยนต์ของพวกวัยรุ่น เช่น

Blue Boy หมายถึง หนุ่มเสร์้า

Magnificent Six หมายถึง หกลิ่งห์

Little White Dove หมายถึง พิวราบขาวน้อย

Travellin' Man หมายถึง นักเดินทาง นักท่องเที่ยว²²

ดับบลิว. เอ็ดสัน ริชมอนด์ (W. Edson Richmond) กล่าวว่าภาษาถิ่นที่ได้รับการยอมรับ และใช้กันอย่างแพร่หลายเป็นสิ่งที่ได้รับ ความสนใจมาก และภาษาที่เป็นมาตรฐานและถูกต้องใน พื้นที่บางแห่งมีลักษณะเป็นของท้องถิ่นมากกว่าเป็นภาษาทางการเสียอีก ริชมอนด์ยกตัวอย่างงาน วิจัยเรื่อง The Linguistic Atlas of the United States and Canada ซึ่งให้ความสำคัญกับภาษาถิ่นที่ใช้ กันเป็นหลักในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแบ่งภาษาถิ่นที่ใช้พูดกันออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ภาษาที่พัฒนาขึ้นด้วยการศึกษาหรือฝึกฝน (*Cultivated Speech*)
2. ภาษาธรรมดาสามัญที่ใช้ร่วมกัน (*Common Speech*)
3. ภาษาพื้นบ้าน (*Folk Speech*)²³

ภาษาพื้นบ้าน มีลักษณะทั่ว ๆ ไปคือ แบบแผนของการพูดจะไม่เกี่ยวข้องกับภาษาที่เป็น ทางการ และพัฒนาขึ้นมาอย่างเป็นอิสระ มักเป็นลักษณะการพูดของกลุ่มผู้สูงอายุ และด้อยการ ศึกษาที่ใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ที่มีการใช้ภาษาถิ่นนั้น ๆ ซึ่งก็มักจะเป็นพื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญของ เมืองหลวงออกไป

เรื่องของการใช้ภาษาอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจคือ คำพูดที่ต้องห้าม (*taboo speech*) ซึ่งเป็น คำที่ถือว่าไม่สุภาพ เพราะมักเป็นคำที่เป็นนัยถึงอวัยวะเพศ การมีเพศสัมพันธ์ และคำที่เกี่ยวกับ ร่างกาย ตลอดจนคำอื่น ๆ ที่ถือว่าเป็นคำหยาบ การใช้ภาษาที่ต้องห้ามนี้เป็นเรื่องของคนในสังคม ทั่วไป เกือบจะทุกลำดับชั้น แต่ภาษาเหล่านี้จะคงอยู่ในส่วนที่เป็นมุขปาฐะ ไม่ใช่การเขียน ซึ่งตาม ความเป็นจริงแล้ว การแพร่กระจายไปแบบมุขปาฐะนั้นเป็นลักษณะทั่วไปของภาษาพื้นบ้าน ผู้พูด ทุกคนจะทราบดีว่า ในบรรดาคำศัพท์ที่พวกเขา รู้จักนั้นจะมีคำอยู่กลุ่มหนึ่งที่เขาไม่เคยนำมาเขียน เป็นลายลักษณ์อักษรเลย และมีโอกาสน้อยมากที่จะใช้คำเหล่านี้ ในสถานการณ์ที่เป็นทางการ

ริชมอนด์อธิบายว่า นอกเหนือไปจากภาษาถิ่นที่ใช้กันอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งที่ใช้อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการแล้ว ยังมีคำศัพท์อีกจำนวนมากที่มีลักษณะเฉพาะ และมีอยู่ในทุกภาษา ทั่วโลก ซึ่งบางทีก็เรียกว่า ภาษาเฉพาะของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (*cant*) ภาษาลับ หรือภาษาที่ใช้ ประจำในบางหมู่คณะ (*argot*) ภาษาเฉพาะอาชีพ (*jargon*) ภาษาตลาดหรือสแลง (*slang*) คำ เหล่านี้ไม่ใช่ภาษาถิ่น เพราะมีแบบแผนในการออกเสียงและหลักไวยากรณ์เหมือนกับภาษาที่ใช้กัน อยู่ทั่วไป เขาเห็นว่าคำเหล่านี้เป็นเพียงกลุ่มคำที่ใช้กันอยู่ในกลุ่มคนบางส่วนในสังคม ซึ่งการใช้คำ เหล่านี้บางครั้งเป็นการพยายามที่จะปกปิดความหมายของคำ และบางครั้งก็เป็นการแสดงออกซึ่ง ความคิดเฉพาะด้าน

อย่างไรก็ตาม ริชมอนด์มีความเห็นว่า การศึกษาภาษาถิ่นและคำพูดพื้นบ้านนั้นเป็นเรื่องของนักวิชาการที่จะต้องมีความรู้ในด้านภาษาศาสตร์ รู้เกี่ยวกับการออกเสียง หน่วยพื้นฐานของเสียง และการรวบรวมคำ ซึ่งการศึกษาภาษาพื้นบ้านนั้นจะต้องมีการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ วิธีการและระเบียบวิธีในการวิเคราะห์นั้นจะเป็นเรื่องของภาษาศาสตร์วรรณนามากกว่าอย่างอื่น

สรุปความคิดเห็นเรื่องภาษาพื้นบ้าน

เรื่องของภาษาพื้นบ้านเป็นเรื่องที่ต้องศึกษากันในพื้นที่ ในท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นที่มีการใช้ภาษาของตนเอง จึงต้องอาศัยหลักการกว้าง ๆ และผู้ที่ศึกษาคว่าก็ควรจะมีความรู้ในภาษานั้นอยู่ก่อนแล้ว เรื่องของภาษาพื้นบ้านเป็นเรื่องที่กว้างขวางและละเอียดอ่อน ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างพื้นฐานอยู่เพียง 3 ประการ คือ การออกเสียง คำศัพท์ และหลักไวยากรณ์ก็ตาม แต่ภาษาพื้นบ้านของแต่ละกลุ่มจะทำให้เข้าใจถึงลักษณะ การใช้ชีวิต และโลกทัศน์ของกลุ่มนั้น ๆ ได้

เชิงพรรณนาที่ 6

1. Jan Harold Brunvand, **The Study of American Folklore: An Introduction** (New York: W. W. Norton & Co., Inc., 1968), p. 129.
2. Carl Lindahl, J. Sanford Rikoon, and Elaine J. Lawless, **A Basic Guide to Fieldwork for Beginning Folklore Students**, Folklore Monograph Series, Volume 7, Folklore Publications Group (Bloomington: Indiana University Press, 1979), p. 28.
3. Charlotte Sophia Burne, **The Handbook of Folklore** (London: Senate, 1996), p. 271.
4. Ibid.
5. Jan Harold Brunvand, **The Study of American Folklore: An Introduction**, p. 131.
6. Ibid., pp. 136 – 144.
7. Maria Leach, ed. **Standard Dictionary of Folklore, Mythology, and Legend** (New York: Funk & Wagnalls, 1959), p. 902.
8. Jan Harold Brunvand, **The Study of American Folklore: An Introduction**, p. 38.
9. Paul Rosenzweig, ed. **The Book of Proverbs** (New York: Philosophical Library Inc., 1965), p. FOREWORD.
10. Maria Leach, ed. **Standard Dictionary of Folklore, Mythology, and Legend**, p. 902.
11. Paul Rosenzweig, ed. **The Book of Proverbs**, p. FOREWORD.
12. Jan Harold Brunvand, **The Study of American Folklore: An Introduction**, pp. 39 – 41.
13. Ibid., p. 42.
14. Ibid., p. 48.
15. Maria Leach, ed. **Standard Dictionary of Folklore, Mythology, and Legend**, p. 938.

16. F. A. de Caro, "Riddles and Proverbs," in **Folk Groups and Folklore Genres: An Introduction**, ed. Elliott Oring (Logan, Utah: Utah State University Press, 1986) , p. 177.
17. Robert A. Georges and Alan Dundes, "Toward a Structural Definition of the Riddles," in **Journal of American Folklore** 76 (1963): 113.
18. Jan Harold Brunvand, **The Study of American Folklore: An Introduction**, pp. 48 – 58.
19. Ibid., p. 29.
20. Ibid., p. 33.
21. Ibid.
22. Ibid.
23. W. Edson Richmond, "Folk Speech," in **Folklore and Folklife: An Introduction**, ed. Richard M. Dorson (Chicago: University of Chicago Press, 1972) , p. 148.